FABRIKSMÄRKE.

N:o 806

M.455 (forts. i bok nr II)

Sigfrid Svensson

N:o I.

Att skriva om ur originalet:

1) fr.o.m. sid 7 t.o.m. ned på sid 10.

2) fr.o.m. ned på sid 18 t.o.m. ned på sid 22.

E. L-g.

M. 455

Sommaren 1922

FOLKLIVSARKIVET LUND

Reseberättelse

för

Denne månaders folkminnesundersökningar huvudsakligen i sydöstra Skåne — för Hyltén-Cavallius fonden:

En vecka har använts för avskrivning av Collectio Rönnbeciana och dennes resten av veckan har resor företagits i Ingelstads och Järrestads härader, varvid följande socknar och orter besökts: Lödelinge, Borrby, Skillinge, Bolshög, Simris, Gladsax, Järrestad Ö. Tomarp, Ö. Herrestad, Tosterup, Ingelstorp och Kåseberga.

Dessutom har också upptecknings gjorts vid ett besök i Ö. Ljungby, N. Åsbo härad.

Sigfrid Svensson
fil. stud.

Johannes Persson berättar

[Småbrukare i Skidsrigsby, Ö. Ljungby. Inflyttad från Vedby socken. 64 år]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Veckoräkningen

Ja, se den där räkningen med veckorna på våren har jag nästan rent glömt bort. Hade jag haft en almenacka här av den gamla sorten kom jag kanske bättre ihåg det. Att man räknade baklänges det minns jag och jag tror man började Kristi Stamäss, som var en torsdag. Det var den 14:de veckan. Så sa man att göken kommer i 10:de och går i den 9:de. Den 8:de veckan skulle allt vara i jorden. Men mer minns jag inte.

Väderleksmärkens

Frys det 40 martyrer frys det 40 nätter.

Frys det fastlagssöndag, frys det

hela fastan.

Frys det vid Mårten blir det milt i jul. Har nu slagit in ett par år.

Fros det den 2:de nov. blev det långvarig vinter. De gamle sa: "Om Tobias får hall" – om det frys så marken blir hård- "får den ligga till Frue-natt". Men det stämmer minsann inte alltid.

Om dimmorna gå mot solen blir det nederbörd. En gammal man sade så och det har jag själv gett akt på.

Naddana – d. v. s. när det är kallt- komma 3 dagar före och 3 dagar efter Valborgsdag.

Hörsavinerna var det också kallt De komma, tror jag, i slutet av april.

Om vid gamla Mickaeli, som var den 29. sept., en halmviska kunde blåsa bort av en sten, blev det dyr- tid. Men var det lugnt och stilla blev det ett bra år.

De gamle räknade väderleken efter juldagarna. Min far var alltid så nöjd

om solen Kyarsdagen sken så mycket att han kunde sadla en häst, för då skulle rågen bli bra inbärgad. Det var augusti. Själv lagt märke till det och slår in.

Om Kyndelsmässan brukar det frysa. Men sen är det falskt att gå på isarna.

Om det är rimfrost om julen börjar det regna 6 månader därefter.

Regnar det Petri Fäng, regnar det 6 veckor.

Om soten ellas [= glöder] på ett kärl blir det blåst. Det har känning av luften liksom saltet.

Sådd

Korsmässan skall sås korn.

Linet skall sås den 20 maj, den dagen är Desideria.

Om en höna hoppade upp i vagnen, när man spände för, var det ofur, men bra om katten hoppade upp.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Om man mötte ett fruntimmer med tomma krus var det farligt, men bra med fulla.

Lyten

Att barn få lyte beror på mödrarna. En person i Klippan hade harskär. En havande kvinna fick se honom och blev rädd och hennes barn fick också harskår.

Förr när man hade skjabit hovar, skulle man skära läpparna av för samma orsaks skull.

Harskår kunde också barnet få genom att modern fick se en yxa som är ihuggen. För att det skulle förhindras, skulle man ta yxan av och inte bli rädd.

När man fäller träd, får man inte gå ifrån det, sen man börjat hugga på det. Får en havande kvinna syn på det så, får barnet harskår. Jag vet en som såg ett halvhugget träd och hon högg omkull det. Men jag tror inte ja

M.455

att något sådant är farligt, om inte kvinnan blir rädd. Och sedan hon gått halva tiden gör det nog ingenting.

Det var när vi bodde i Vedby Grannens hustru ihade blivit skränd när hon var med barnet, och det var skulden till att det nu skrek dagen igenom. Grannen bad mej hjälpa till. Jag skulle gå bort till deras gård en kväll och han skulle laga att hans hustru kom att sitta framför fönstret och ge den lille di eller patte som de säger. Jag skulle skrika till så att hon blev skränd. Jag gjorde så och barnet blev bota.

Skäfer kan ett barn få om modern gått på kyrkogården och råkat trampa på ben. Och sån skäfer kunna inte läkarna bota.

Jag hörde talas om en gumma som gick till kyrkogården och tiggde lite ford och lånade ett ben. Så skulle hon ta 9 skeder vatten av en

FOLKLIVSARKIVET LUND

bäck, som ett liktåg och en brudfärd gått över. Det skulle vara skött innan solen gick upp. Slog vattnet igenom benbiljan och gav kosen att dricka. Två gånger, både i ny och nå [=nedan]. – Vad hon gjorde med jorden minns jag inte.

Barn som hade skäfer skulle förlas runt omkring ett lik.

I närheten av Vedby kyrka bodde en skäferkvinna. Jag körde mjölkaskjutsen en tid och om morgnarna när jag skulle förbi där till mejeriet kunde jag knappt komma fram. Så många körande höllo där. Vad hon använde för botemedel vet jag inte, men att hon kunde hjälpa är säkert. Förmågan hade gått i arv från mor, dotter och dotterdotter.

Rackare

De som slaktade hästar kallades rackare eller vallackare, ja, de hade ett annat namn, men det minns jag inte. De var i mina pågaår. Var det en gammal häst som slaktades, gravdes han ner sedan man tagit huden och köttet av ister. Rackaren var så att säga tillförordnad, gjorde vem som hälst det blev han utskriken. Han skulle också kastrera djuren.

Snapphanarna och Örkelljunga präst

Snapphanarna togo in Örkelljunga kyrka. Prästen och en del av församlingen brukade hålla möte på en fåla [=hed]. De hade en sten som nattvardsbord, den kallas Altarstenen. Snapphanarna ville göra av med prästen. Denne började predika för dem och det slog dem så, att de bevekte dem och anföraren sa: Ha vi följt dej hittenhit, vilja vi följa dej härefter också.

Gravar i Vedby

I Vedby finns det tre gravar på Elfdalens ägor över personer som blivit avrättade där. Det berättas att en dräng blev ihjälstucken i nacken med en kniv. De sade att det lyste så i förstugan, det skulle vara själve den onde, som var

framme. Tre personer var med om det. En fick 10 års fängelse och själve mördaren halshöggs och begrovs i en av gravarna.

Väskyttarna och eldhjulet

Det var ett par väskyttar [=gårdfarihandlare från Västergötland] som riktigt blev skrämda. Folk hade samlats på en påbergkulle. När de nägo väskyttarna komma tände de eld på ett hjul och lät det rulla emot dem. De blevo rädda och den ene sa: "Låt oss sjunga en gudaktig sång" och båda stämde upp: "Vår Gud är oss en väldig borg". Men den andre blev räddare och sa: "Ja, tax väldig han än är så springer jag."

Odens jakt

Odens jakt var något farligt. Men någon har gjort så att han inte kan komma längre ner, än oxen bär oket och hästen selen. 11-2 är spöktiden. Det gör ingenting med spöken, om man bara inte klär sej på det, jag menar rör vid det.

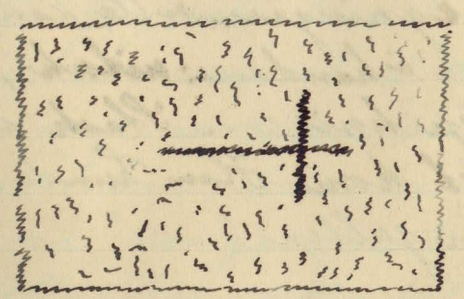
M.455

Arbetaren J. Åberg berättar.

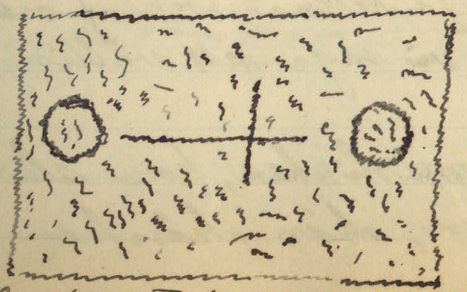
[Arbetare vid Skidsvigs limfabrik, Ö. Ljungby. 24 år]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Vid begravningar brukar man strö granris på vägen. Ibland strör man bara ut det eller också lägger man det i mönster. De bruka se ut så här:

eller:

Det gjordes för att hedra den döde.

En man som brukade slakta blev budad till slakt. Men man tyckte att han var för gammal och därför fick han inte slakta utan endast hålla i rumpan. När man så stack kniven i grisen kom inget blod, man väntade länge och vred om den ett par gånger, men förgäves. Till sist måste man lämna kniven åt gubben och be honom slakta. Efter en del tvekningar ville han göra detta. Han blåste i handen: **nitsch**, innan han grep kniven. Stack så grisen och blodet kom. Han kunde mer än andra den gubben!

Vällingklockans sång

När jag var på Hjälmeshults herregård [i Kella socken] och tjänte brukade vi säga att vällingklockan sjöng:

Kom slinken, kom slunken,
Ta kniven, skär skänken, blå

välling, sur sill, bållhungar, kom in.

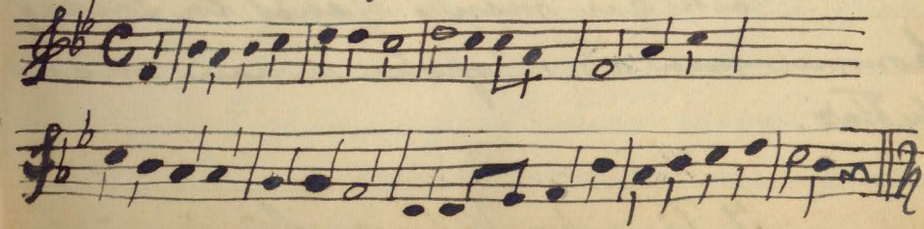
Jag har också hört andra vers:
Vannblänning, sur sill, vannblänning sur sill, bållhungar, kom in, bållhungar kom in.

Och på ett tredje ställe:
Mjölvälling, sur sill, mjölvälling sur sill, lådhungar kom in, lådhungar kom in.

Majvisan (melodi)

Vi hade en tid en musikkår i Ö. Ljungby och bland de stycken vi då inövade var också majvisan. Jag har kvar noterna men vet inte vem som skrivit dem, kanske någon av "Korkarna", en gammal musiksläkt från Kella. [anmärkn. till Ö. Ljungby.]

Majvisan

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.455

FOLKLIVSARKIVET LUND

Fru Minni Åberg berättar.

[Gift med föreg. meddelare, 24 år]

Vad jag nu har berättat har jag mestadels hört av min mor och mormor, som ännu leva. De äro, som vi säga här, riktigt fulla av påskäggsyslor. — Jag är född i Välinge socken, sedan flyttade vi till Hellna, där jag bodde tills jag gifte mej och kom hit till Stidsvig.

Lycko- o. olycksdagar (att gå i tjänst)

Varje dag har sin betydelse, när man skall gå i tjänst. Min mor var mycket noga med det och varnade mej särskilt att börja en ny plats en onsdag. Hon säger att Måndag är mörkt nog, Tisdag är tids nog, Onsdag är ont nog, Torsdag är torrt nog, Fredag är fritt nog, lördag är och går man i tjänst en Söndag kommer man att se spöke innan man flyttar.

fr. o. m.

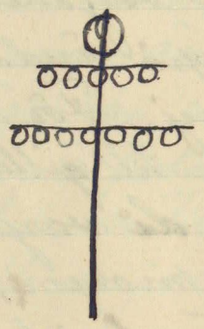
Majfirning "Tjuvunga för ägg"

I Tånga by, Välinge, där jag är barn föddes, tjöng man alltid maj. Pojkarna samlades, en hade harmonika, två buro äggkorgen, en hade hand om kassan, de övriga skulle bara tjunga. De började kl. 8 på kvällen och kunde hålla på ända till 5 på morgonen den 1:ste maj. För de hopsjungna gåvorna ställde man till gille lördag eller söndag närmast efter, då varje pojke skulle bjuda en flicka. Om morgonen skulle vi ungar alltid se efter kvisten, som sångarna fäst i taket. Därhemma hade vi gaffeltak och där klämde man in grenen på något sätt, annars fick man den i takskägget. Fanns det inget annat grönt tog man gran el. dyl. Utanför vårt vätte en stor buskonvshäck, där man bröt grenen.

Majstång

Jag var en tid i Mästinge i V. Karups socken. Vi gjorde majstång då. Alla flickorna skulle göra var sin krans, den som icke hade gjort någon fick inte vara med. Så klädde vi en stor stång med grönt och hängde kransarna på. Stången hade

överst en liten krans i toppen, sedan två tvärslår, där kransarna hängdes. Den såg ut ungefär så här:

Julkärven

Jag var på tröskning hos min farfar och stod uppe på tröskbordet och skar upp banden. Fick strängt tillsägelse av farfar att kasta ned de sista kärvarna, som fåglarna kommo upp, ty de skulle fåglarna ha till jul.

Vädurleks-märke

Om dimman drar mot sjön, blir det inte regn, men drar den till skogen kommer den igen om tre dagar.

Min bror hade vårtor överallt på fingrarna, så det var skadeligt att se. Min syster sa, att hon skulle ta bort dem. Hon tog en sytråd, slog lika många knutar på den som han hade vårtor och lade den under en sten. När tråden var upprutnad, var vårtorna borta. Men man får inte lov att titta till tråden under tiden. Vårtor

Jag själv hade fått en vårta på fingret. Efter min mors tillsägelse passade jag på att stjäla en ärta ur hennes ärtpåse, gick ner till en bäck — det skulle vara ett rinnande vatten — strök över vårtan med ärtan tre gånger och doppade den varje gång i vattnet. Därefter kastade jag ärtan i vattnet och sa: "Jag sänker dej, min vårta." Jag glömde bort alltsammans, tills jag senare en gång kom att tänka på vårtan. Men då var den borta.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Lyften

En havande kvinna får icke se en yxa, som sitter fasthuggen. Jag hade själv en gång huggit fast en yxa i en kubb. En gammal gumma, som fick se det, förbjädde mej häftigt. Jag svarade att jag inte kunde få av den, utan den fick sitta där tills min man kom hem. Hon bad mej då att jag skulle gömma kubben med yxan, så ingen skulle råka se den.

Jag hörde talas om kvinna som en barnvagn gick över foten på, när hon var havande. Barnet fick tårna förkrympta på samma fot.

Jag var på ett ställe och bakade, när jag var med ättargit. De nybakade bröden hade lagts i min säng, och bakanet var ännu ganska varmt, när jag lade mej. När flickan föddes, var hon liksom skållad på ryggen. Mor sog då en gång, när vi bakade, ett bröd, som jag fick sitta på, och ett som hon lade i barnvagnen under ättargit. Och flickan blev bra.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Jag visste inte att jag skulle bli mor, när jag en gång vred vinslaktskallen i blodet och blev förfärligt rädd, när blodet sprutade ut. När jag sen förstod hur det var ställt med mej, ängslades jag över att barnet nog kom att få slaget. Mor lugnade mej då med att jag, om så skulle bli, bara borde ta och bränna barnets kläder, som det hade på sej, och ge det av askan. Men nu är ättargit fle år gammal och ingenting har märkts. Fast sådant kan ju komma senare också.

Döp

Man får icke uppkalla någon efter avlidna syskon. Min mormor kallade fle flickor i rad Bertha. Alla dog som små barn.

När ett barn döpes, skulle vattnet kastas ut i långt gräs, då skulle det få långt hår.

Göken

Man ropar på göken: När skall mitt bröllop stå. Så många gånger han ropar, så många år dröjer det. Jag gjorde det själv och hörde det två gånger och det slog in.

Hör man göken fastandes, dör man innan årets slut.

Lik

Står lik över söndagen, blir det snart lik igen.

Då två personer dött kort efter varandra, dör snart den tredje också. "Om de å ett, å blir två, blir de tre me."

Likskara

Den en likskara först möter, i den åldern blir det härnäst ett lik.

Den siste kärven

Den som sätter upp den siste neken, om den är udda på ett fält, säges aldrig bli gift.

När vi voro små, fingo vi inte hoppa över varandra, för då vätte vi inte.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Olika personer berätta.

Gudmor

Vid dop skulle man köra fort från kyrkan, ju fortare ju bättre. En heder att vara gudmor. Länstolar kallas t. o. m. gudmorsstolar.

Målare S. Frid, Skåne, Ö. Ljungby

[Uppfödd i Ö. Ljungby, 49 år. – Är mycket intresserad av hembygdsforskning och har lovat göra folkminnesinsamlingar och stå till tjänst vid förfrågningar.]

Gåtor

En fånge gick på vånge och hörde sju hingar sjunga ur en kroppslös hundskalle. Svar: En fånge som på en vång gick förbi en hästskalle – rackarna blygrova hästarna ute på vångarna – där en fågel byggt sitt bo, i vilket fanns sju sjungande ungar.

Har du mött någon i dag som hade skinn under armen och

en panna att bära? – Nej! – men det har ju varenda människa.

D:o.

Fyra lappre lattra, två varta lattra ispen, vispen och en skorpion.
Svar: Fyra vagnshjul, två varta hästar, piskan och kusken. [Vad ispen betydde visste inte meddelaren]

Nils-Erik Svensson, Lidsvig, Ö. Ljungby

[13 år – Har hört gåtorna av sin mor]

Trind och rund
spanna längt
kungens hästar kydde inte dra den.
Svar: Brunnen

D:o

Lille dingle
satt och pingle
hade pinne i ändan.
Svar: Äpplet

D:o

Hur maror och varulvar komma till?

Mara o varulv

Ja, det är så pult att jag knappt vill säga det. Men det blir så, om en moder på att föda lättare, kryper igenom en hästtahamn [= klfterbord] Sådana mödrar finns det lyckligtvis inte nu, men ofta för när Tattrar och sånt okyg höllo hus i bygderna.

Arbetare Friberg, Källna

FOLKLIVSARKIVET LUND

Backstuga

Backstuga i Skidsvig, Ö. Ljungby

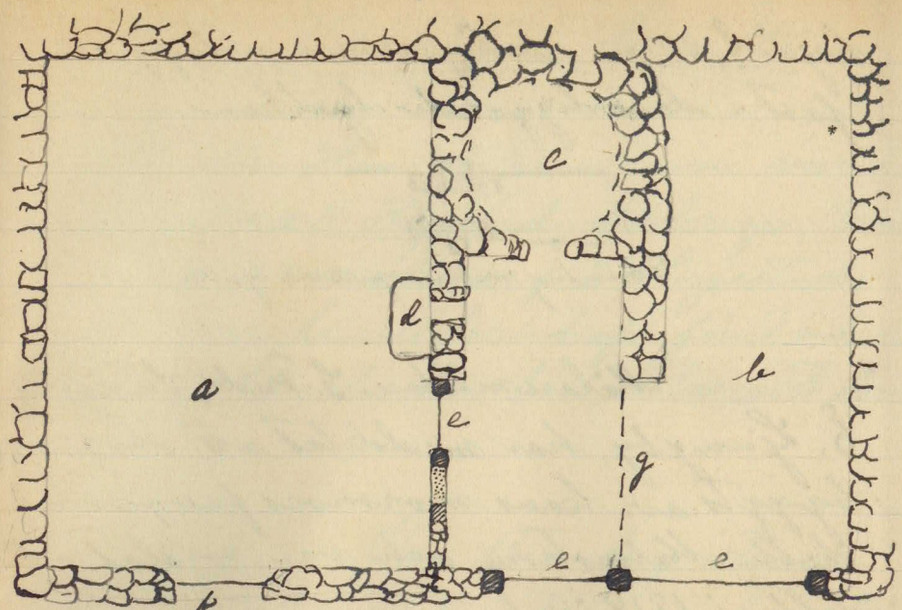
Av uppteknaren.

I Skidsvig, Ö. Ljungby, finns vid ~~vägen~~ "gamla landsvägen" mellan Skidsvigs by och Rya ett par backstugor. Den ena, som nu är fullständigt raserad, har utgjorts av ett enda rum, hvar finns endast bakugnen i ena hörnet. Den andra, som ligger längre upp åt vägen, är oröd och användes som redskapshus.

Backstugan, vars grundplan vidstående Teckning visar, har ena långväggen fristående i linje med backens kant, de övriga väggarna äro inbyggda i backen.

Bostadsrummet (a) har loft, väggarna äro fyllda med lera och halm. Hela stugan har lergolv. Höjd från golv till loft 1,95 m. Lägens vägg utan fyllnad. Framsidans höjd 1,80 m. Taket beklätt med halm, nytt. Gavlens

FOLKLIVSARKIVET LUND

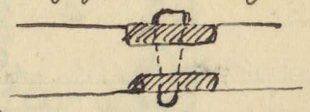
Backstuga i Skidsvig
Bottenplan
Skala 1:60

0 1 2 3 4 5 m.

gråsten stöpse lera och halm

a Bostadsrum
b Loge
c Bakugn
d Spis av en på sidan ställd järngryta
e Dörr
f. Fönster
g. Ursprungligen ant. skiljovägg av bräder, ~~tappbalk~~ i ovanliggande ljälke

höjd 2,80 m. Taksparrarna tappade fast i den liggande bjälken.

Förening mellan sparr och bjälke.

Målaremästare G. Frid, Skidsvig, E. Ljungby, har meddelat att stugan byggts av hans mormors far, som hette Malmström och var soldat och deltog i 1814 års krig.

Den har bebotts inemot slutet av 1800-talet. Golvspringor voro igen klistrade med en Hälsingborgs tidning från 1870.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Elna Hans Nils berättar

[Inka efter Hans Nilsson, som var husman på n:r 11 Hagestad, Löderup. Gumman bor i en stuga på Hagestads mosse, som hennes far haft fönt och där hon är född och har bott hela sitt liv. 80 år.]

Ramshögs stenar (Hagestad)

Om Ramshögs stenar [gånggrift på n:r 8 Hagestad] sa de, att en ryttare med guldsadel kom ridande om höghidskvällarna. Han red upp till gårdarna på n:r 8 Hagestad. Men far sa, att han hade aldrig sett något.

Man sa också, att en gammal kung blivit begrävd där.

Hagestads-Albertshög på

Alberts Hög (Hagestad)

De gamle tyckte alltid det var ineligt [= förenat med risk] att gå förbi Alberts hög [gånggrift på n:r 14 Hagestad]. Min farfar sa, att de både bakade och annat, de hade rivit sönder en

gryssla [= grissla el. bakspeck] en gång och lagt upp den på kullen. Det var en man som lagade den till dem och lade den dit igen. Och då låg där sedan ett stycke bröd och de sa i backen, att det kunde gott ätas, för det var av bondens bästa råd.

Farfar sa också, att han hade sett dem dansa kring kullen. Det var tre par och kvinnorna hade varit klädda precis som de fine voro.

En gång firade folket i högen bröllop, sa farfar. Farfar var "högåra" bonde under Hagestaborg. På den tiden var det stängsel mellan varje vång och över vägen gick len [= grindar]. Farfar såg brudafölget komma fram på vägen. Men de kunde inte öppna len och bruden blev så ledsen så hon gråt. Jag tänkte, jag går bort och öppnar, sa farfar. Och de kastade en liten krylspån till mej, sa han. Men han tog inte upp den, men folk talade om för honom att hade han gjort det hade den blivit till pengar. Då hade jag kunnat varit rik nu, sa han.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Kyrkohåla (Flagestad)

Om Kyrkohåla! De gamle sa att en kyrka sjunkit där, därför att någon rysslese bedrivits där. Förr en stor vattendamm. I mitten välvde vattnet omkring en påle. Jag har själv sett det, jag kan se framför mej hur det välvde i rundning. De sa att det var spetsen av klocke tornet.

Väderleksmärken

Regnar det 40 martyrer, regnar det 40 dagar.

Petri Kattled, då var den värste vintern gången.

Gregor, då skulle svinen kunna föda sig själva, för då föade det lika mycket ovan som under jord.

Den tredje torsdagen i Tor- det var marsmånad — sa de gamle, skulle ljusastaken ut och madatten [måltid före

hvällsmaten] in. Då börjar dagen bli lång.

Fryser det Froenatt [=vårfru] fryser det fyra och fjugo nätter därefter.

Korsmässan komma svalorna och så är det väl också en korsmässa om hösten, de de skola resa.

När Erik ger vippe, ger Ola bröd.

Regnar det Pisovaredagen regnar det sju veckor därefter.

Petri Fäng bryter alla Ting.

Påskveckan

Blåmåndag och videtisdag skulle de tvätta. Så kom skänske[k]onsdag. Skärtorsdag skulle de inte skåla något för trolleri. Så långfredag och påskalördag.

Påskägg

Rullehämpar [= påskägg] voro åtminstone vanliga i mina föräldrars tid.

Sådd

Valborgsafton skulle man så grönsaker och sätta lökar för att de skulle komma att gro bra

Majfirning

De sjöngo majvisan och psalmer också förresten, när de kunnat ~~finna barnen satta de gav åt för-~~ ~~sångarna~~. Det skulle vara så härligt. Sen ställde de till ett gille för vad de fått valborgsafton. De voro så glada för vår Herr var övervunden och sommaren var kommen. [Se vidare nid. 941]

Julbaket

De skulle baka så mycket för till jul. Drängar och pigor skulle ha julamat. Somliga gav dem mat till påska också. Så många löser jag haft som tjänat, ha de fått julamat, ett par fina bröd och kött. Fröskemannen var där alltid och sjisade julafton och fick julamat.

Julbiggare

När jag tjänade till Per Svens [N:r 11 Hagestad] kunde vi baka ett par tre stora bakningar och den ena gick med till biggarna. Kvinnan stod sej inte att skåra mat utan mannen måste hjälpa henne.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Thomas

På Thomas skulle man varken baka eller bryggа, för då blev det surt. Det var ju inte annat än passacher.

Bak

Kvinnorna skulle vara arga för att brödet skulle bli grant

Ett stort träfat med kött skulle stå inne på bordet hela julen. Man fick inte äta av det förrän trettondedagen, då var julen slut.

Barnsängskvinna

När en barnsängskvinna går bort är det inte detsamma som när en vanlig människa ligger på sin sotsäng. Blevo de inte förlösta skulle de ha barnklädsel med lintyg och svepning med sig i kistan.

Pesthkyrkogård (Löderups)

När

När någon förkortade sitt liv skulle han inte begravas i kristen jord, som de sa, utan på pesthkyrkogården borta i Löderup på Fästan. Likaså lik som flöto i land vid strandningar.

Likbår

Skrat i min tid bar de de döde på likbår till kyrkan. Två likbårar hängde i vapenhuset [vapenhuset] Hageslads på den ena sidan närmast likhet, Löderups på den andra.

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Tavlor med den dödes namn och ålder hängdes upp i kyrkan på väggen över var och ens stol. Det var tavlor med svarta ramar och svarta blommor i krans. De hängde där ända till kyrkan revs ned [härmed åsyftas ombyggningen med korsarmar av Löderups kyrka 1861-62.]. Det var bara de rike, som kunde hänga upp sådana, inga fattiga. Den sista som jag minns en sådan tavla hängdes upp över var Per Esbjörns Anders

M. 455

Lärare Lindholm i Käseberga berättar

[Fd. Folkskollärare på Käseberga fiskläge. Född i Ingelstorps s:n. Efter slutad utbildning kom han hit och har sedan vistats här alltjämt — 69 år.]

Väderleksmärken, sådd etc.

Blasius, man sa Sant Bles, lade man en halmviska på en sten. Om den blåste av kunde man låta den ligga för då blev det foder nog. Blev den liggande skulle man ta den in för då ~~för då~~ behöndes den och mer till d. v. s. det blev en sen höst.

Om Peter Katt sa man att Per med den hete stenen töade lika nyckel nedifrån som ovan jord.

Den 16. april, Patrik, skulle man så ärter, de skulle paddra [ängefärmällande slungas omkring] omkring tillsammans med Patrik.

Svalorna kom den ena mässan och reste den andra.

Bruna bönor skulle sås Beda, ~~dan~~ var den 27. maj.

Regnar det Gu sovare-dagen blir det en vät höst.

Med Sankt Olasas krok menade man att det var den delen, den kroken av året då det var torrt och fattigt, därför att den gamla grödan då var slut och det var innan den nya kunde begagnas. Det var den fattigaste tiden.

Man skulle hugga råg den 10. augusti, det var S:t Lars dagen. [1]

Man skulle så råg mellan mässorna: Morsmässan och Korsmässan. Det var den 8. sept. — den 14 september.

När Erik ger ax, ger Olof bröd.

Michael, ju värre det blåste, ju dyrare blev säden, ju lugnare det var, ju billigare blev den.

Gammal sägen att Mårten Luther

M. 455

föddes den 10. november och blev döpt dagen därefter.

Andreas säger man ännu: När Anders klaskar, skall julen vräka.

Samma väderlek hela september som Egidii dag, som var den 1. september.

När röken slås ned blir det mart regn.

Kreaturen föras på bete.

När kreaturen skulle föras ut på bete, brukade far skriva ett kors i skammeln [= tröskel] när man ledde dem ut från stallet.

Åkrarna sås

Min far brukade också när åkern skulle sås, rita ett kors med kniven i den hörna, där säden började - det verkade ju på vinden - och sätta kniven i mitten av korset, där fick den sitta under säden. Ett år glömde han kniven. Vi fann igen den sen. Men det var sista gången han gjorde det där.

Dragarna fösmjas.

När en häst eller ~~ok~~ skulle fösmjas d. v. s. när den skulle läras att dra skulle den körande ha vantar på sej den första timmen, hur väderleken än var. Det brukade man däremma, när jag var pojke, och det skulle vara för att inte kreaturen skulle bli ömma. Däremma hade vi en hingst och en ok som gick i par.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Majeldar

Onsdagskvällen innan Kristi Himmelsfärds dag skulle man ha majeldar. Det var en fjärtunna eller riskvistar som brändes. Majeldar tändes ~~Tänder~~ häcype på åsen [Häsebergaåsen] Till de senare åren.

Majfirning. "Sjunga för ägg"

Inte förrän senare - 50 år sedan eller så där - ha de börjat sjunga maj. Förut sjöng pojkarna pingstaftn - pojkarna, det var den i konfirmationsåldern - och drängarna midsom-

FOLKLIVSARKIVET LUND

marafton — drängarna voro de äldre —. De sjöngo för ägg, ja, på somliga ställen fick de pengar. Vid alla tillfällena sjöngo de majvisan. Längre tillbaka i tiden, i min barndom och dessförinnan, hade drängarnarna byspelmannen med sig. Vanligtvis hade pojkarna gille annandag pingst och drängarna närmaste lördag efter midsommar.

Majvisa

Av majvisan kan jag endast ett par versar. Den började:

God aften om ni hemma är
maj är välkommen!
Förlåt oss, om vi väcka er!
Sommarn är så givlig för ungdomen.

Så kom efter flera andra versar:

Låt hönan giva ägg på fat
till

Och till sist:

Och Tack, och tack, det skall ni ha,
för gåvan den var ganska bra.

Men fick man ingenting, vilket dock sällan inträffade:

Ligg och sau (= sov) din gamle stud
maj är välkommen!
Må kråkor och raunar hacka dejud.
Sommarn är så givlig för ungdomen.

Badet

Midsommaraften kunde man bada första gången. Vi badade i Ingelstorp då. Alla människor skulle till sjön, så där var fullständig marknadsplats. Det vart fråga om någon ehuru, utan man badade huller om buller. Badade man för fick man klåda i huden, sa de.

Midsommarmajning

Midsommaraften stack man grönt — ofta gröbon — i takstugeget, särskilt över förstugudörren. Ibland smyckades hela södra sidan av längan.

Slåtter o. skörd

Vid slåtter och skord skulle de hugga gemensamt, så länge

byahemmet var odelat. Sedan efterenskiftet hjälpte naboarna varandra. Det var särskilt vid slåttern. Till sådes hörden behöddes inte ofta mer än gårdens folk, för åkerfälten voro inte så stora. Det var drängen och tröskekarlen, husmannen och så far själv, i den ordningen skulle de hugga. Skördefolket skulle vara på halvt hyrkokladda. Så litet som möjligt ~~stå~~ stå de för bliggambleten kunde de skulle de ha på sej.

Fånga haren

~~Jan~~, man skulle fånga haren, det sa man, när man började hugga sista mon. Men det var för att haren då inte hade någonstans att gömma sej.

Lien strykes

Man skulle alltid stryka lien, när man gick ifrån vången, om också icke mer än en enda gång. Det har jag själv varit med på. Jag frågade efter, varför det var nödvändigt, och då sa de, att det var för att den inte skulle rosta.

M. 455

FOLKLIVSARKIVET LUND

Blasius (förbud)

Blasius, den 3. februari, skulle man inte spinna och tröska. Man skulle inte tröska, för att inte taket skulle flyga av. Om man spann ull fällde fåren ullen. Man sa något om det linna också, men det minns jag inte. I mitt föräldrahem ordnade man det så, att man då ~~kastade~~ kastade [= rände på kalar] sådden. Annars var det brukligt på lördagarna. Men till Blasius tröskade man lördagen före och väntade med kastandet till den dagen. Högen med tröskad säd blev alltså så mycket större. Detta iakttogs mycket noga.

Ale stenar (Åseberga)

Stenarna där uppe på åsen skulle ha rests över en vikingahövding som hetat Urbanus, därför kal-

las den Urbani grav. [Om denna skeppssättning på Käseberga åsen se 2. kl. "Hörden", Gamla seder och bruk s. 189]
Trakten var bebesmark tills för en hundra år sedan. Stenarna låg på hedmark alltså, därför kallas de Hedstenar. De säga också att hövdingen skulle heta Ale, därför ha de fått namnet Alestenar.

Klausten (Glemminge)

Klausten

vair i lag med Hedstenar [se föreg.]. En jättekvinna skulle ta sagit stenen för att slå omkull Tostarps Black [tornet på Tosterups herresäte, Tosterup]. Någon säger att hon lade den i sin hårflåta, andra säga i sitt strumpeband. Nog av, han det var slarkt. När hon dängde till klyvdes stenen och båda halvorna föllo ned invan målet på det ställe, där de nu ligga. Det stämmer så till vida att man kan se Tosterup från åsen och linjen är utmärkt. En sägen berättar

FOLKMINNESARKIVET LUND

att den skulle kastats från Bornholm i samma syfte. Men det passar inte, dels inte med riktningen och dels kan inte Blacken ses från Bornholm.

Pigan skulle ha drängens krunehosser färdiga till trettonafton. Fick hon inte det skulle de ofullbordade strumporna hängas på hennes kjol vid dansen trettondagen. Fast en sådan skam kunde inte komma ifråga.

Jalotta

Alla skulle i julottan. När man körde från kyrkan var det fråga om att vara säker att köra. Man skulle köra i kapp hem. Den som kom fortast hem fick fortast inhöstat.

Slakt

Slakta gjorde man redan andra veckan i december.

Bryggd

Man hade två slags dricka: öl och vanligt dricka. Ölet rann den första halva dagen. Sedan spädde man mer vatten på. Och då blev

det vanligt dricka.

Julamat

Skolemästaren och soldaten el. dragonen skulle ha julamat, likaså trösklemannen. Och så tiggarna. Det var ingen vanlig skiva utan ett helt eller fredgidels bröd de fick.

Doppa i grytan

Julaftons middag skulle vi doppa i grytan. Då skulle vi ha mot-jebröd. Det var en mängdkött, som kokтes. Fettet, eller spat som man säger, skuttmades av och hälldes i ett stort kar ovanpå skurna brödskivor. Sen sattes fatet på bordet och man åt kött till brödet. Det har jag varit med om många ginger.

Goaväfta

Goaväfta skulle ha julafton Så snart vi ätit kvällsmat kastade mor litet mat på golvet vid bordändan. Det var åt goaväfta. Hon skulle ha litet öl också. Var de goda vänner med henne stodo de sej bra, voro de ovänner kun-de de göra vad som hälst, det gick ändock galet, Troddes det.

forts. sid

Ur "Collectio Rönnbeckiana"

FOLKMINNESARKIVET LUND

Om "ibland gemene Man gående gammall allmän Tradition om något, som der å orten i gamla Tider kan vara passerat."

Ingelstads-, Jerrestads-o. Albo härader

[Handskriftsamling på U. B., Lund.— Excerpering gjord av de uppgifter angående folkminnen, som finnas om Ingelstads-, Jerrestads-o. Albo härader och som inlämnats av prästerskapet som svar på till dem ställda undersökningar — i allmänhet från 1790-talet. Förklaringarna av härads- o. socken-namnens uppkomst, som stödja sig på tryckta källor, ha i regel ej lämnats.]

M. 455

Löderup och Hörup

Löderups och Hörups kyrka

Antagas dock att Hörup och Svanby skohla wara de äldsta kyrkor i nejden och städt ren sjöndafloden som gemene man har för sägen, hwilket är wäl ett skiäkl til deras ålder, men dock i sig sjelfft både sant och osant; sant att de blifwit bygda efter ty sådan lära de alla som fallet och då blifwet bygda, men osant att ålder kan räcka så när till syndafloden, som wulgus menar.

Bornholms innewånare säges seglat och bjudt til Hörups kyrcka fädt [illegible] fram och tilbaka efter önskan och att de lagt och nyttjat gbl. bro icke längt ifrån Hörups gvarn.

Både Löderups och Hörups kyrkor skohla som fablet går vara helgade S. Anna. Men ännu har jag ej kunnat komma öfwer något tilförlitteligt bewis.

En fru som het Anna säges hafwa bygdt kyrkorna och skall bodt på Bolerup, Ingelstad eller någon här när intill mot norr belägen herregård.

Nog går nu väg här ifrån Löderup förbi Gyllerups gatehus, som kallas Anna Stig, om man däraf med någon fasthet kan sluta att denna fru haft med kyrkobygnad här nedre att skaffa och ägt eller som läkare sägn gådt denna väg up och nedre.

Jens Kanne (Hagestad)

Til closter kan hwarcken något tecken synas el. yrkjas, men wist hafwer i Löderups Socken och Hagesta by warit fordom en ansenlig herregård, dår en Wildman Jöns Kanne bodt som gifwet til prästens bord i Löderup en sälagjäfwa 5 st. hemman i Löderups by belägna, ett åkerstycke öster om kyrkan ett par wångar och 2 st. åkladrätter. [För Konung Christian III av Danmark upp

vänd

FOLKLIVSARKIVET LUND

visades 1541 tvenne kungliga brev om Jens Cannes donation, dels utfördat av Erik Menved 1290, dels av Kristoffer II 1320. Tol. Rönb. XIII: 3 s.

Herregården som legat mitt i Hagesta by, som nu til ägor innehafwes af 3:ne rusthållare, hwilkas gårdar ännu kallas hofgårdarna.

Intet kan nu synas öfwer jorden af denna herregårds gambla härlighet, men när man gräfwer finnes stenmurars öfverlefwor och grundwalar.

En dam fins ock på norra sidan om gården som skolat warit herregården tilhörig och kallas Kåhladam.

Denne Wildman säges hafwa lagt marcheskiäll emellan Hagesta och Sandbÿ och kallas kanne bröten der stenen ligger.

Löderups kÿrcka skulle vara ämnad att byggas på södra sidan om Hagesta bÿ mitt för den gård, som Ingeman Tÿkeson nu bebor, hwarest en hög stora stenar ännu synas sammanförda.

Elicest talas wäl om en kÿrcka som skolat warit bÿgd neder mot sön uppå förråa mark och sjunkit när 2 sjÿskon blefwet der wigda; nog har jag redt rummet och hördt det kallas Kÿrkohohlan men hwad man må hålla om berättelsen det lämnar jag til andras omdömen.

Kyrkohåla (Hagestad)

FOLKLIVSARKIVET LUND

Uppå Käseberga /: wid hafzstranden just mellan Löderups och Wallebergа sochner :/ som nu intet annat är än et fiskeleje, skal i gambla dagar hafwa bodt en jätte Vold /: fork Voldemar :/ som waredaf Trullkonst namnkunnig; denna har genom sin konst låtet föra tillsammans 19 à 20 mycket stora stenar til hed, icke långt ifrån Käseberga, och wilat der giöra sig et slott, draga hafzwatnet omkring ägorna, och

Jätten Vold (Käseberga)

skall der tillbegynnelse wara giord med brännes skår, som waret allenast ett spademåhl taget af des handtlangare. När han en gång war i fara at blifwa fasttagen, skriver han i sanden ett skepp och säger: Här är mitt skepp med tog och stänger up mine swenner och raske dränger och war dermed strax insalvo utthe på sion.

Han har sett sin mor vid Kittebuske icke längt ifrån Ystad under wägen från Käseberga, för marknadzfolcket at slå sig på blottade kroppar med en [korsa kiöpa,] hwarefter modern practicerat swartkonst boken ifrån honom at des ansleg icke sedermera gådt för sig.

Alle stenar (Käseberga)

Dessa stora stenar jä hed hörde jag i förstone, wid min ankomst til denna orten, omtahlas såsom mycket märkwärdiga och at det skolat hwara skrefwedt på någondera av stenarna

FOLKLIVSARKIVET LUND

men ingen liknelse till bokstäfver har jag på någon sten kunna finna, ehwru noga jag sett der efter uthen äro stenarna aldeles sådana och på ställa, som annorstädes, både här nedre och uppe i landet, hwarest menigheten församblats at hålla ting i forna tider el. och som de gbl. grafställen finnes på sina orter omstängda.

Hans Kongl. Maj:t K. Carl den XI, gl. mem, har och behagat besee dessa stenar, såsom en märckwärdighet af denna orten, då Sal. Hr. Olof Aquilonius P & P. i Löderup [tillträdt 1659 död 1684] haft af samme store konung en nådig gäst, hafwande Sal. Aquilonius haft at fägna sig deraf at han waret en af de prester här i landet som warit af den nu högsal. konungen kända och med kongl. nåd ihog komne.

Jens Grim och prästen i Löderup

Icke längt ofwan för Tosterups herregård har i gbl. dagar legat ett

slott hvarthil ännu nyttjet klara kvar
märcken skönjas som den dag i dag
är kallas Vallen, hvarpå skall hafwa
bott en herreman vid namn Isgrim
som skolat warit så rik på krigs-
folk at hans hop räckt 4 man högt
ifrån des slott til Ystad, så att när
de första hafwa warit framme, hafwa
de sidste nyckt ut hemman ifrån, och
brukat sin makt til hwarje handa
~~des~~ grannars
~~[illegible]~~ och almogens betryck samt
hwarjehanda ofwerwåldz företagande
En gång händer sig at han låter
borttaga Söderups bys fä-hjord, som
gick i bet wid en ort som kallas Grim-
hög, hwarföre presten annodad af
sine socknemän banfäster denna
herreman, hwilket band icke stan-
kare gäller Isgrim, än at han skickar
en hop bönder från Hammars by at
slå ihjäl presten, hwilken häraf
underrättad flyr in i kyrckan, i klä-
dandes sig hela mässeskruden, an-

Tingen at dermed blidka el. skrämma
denne utsände förgrymmade hopen.
De arbeta först up wapenhusdörren,
hugga sedan och bryta på kyrcko-
dörren, hwaraf wackra märcken än-
nu i dag äro för hwars mans ögon, och
när presten märcker att de snart skulle
få dörren öpnad, låter han den sielf
up lämnandes sig i deras händer
då de togo honom för hufwudet
kasta honom på en sten, som står
upprest på ena sidan wid kyrckodörren
och der til at göra processen kort
halshugga honom. Blodet sägs skohla
ha sprutt kringstänckt på dörren och
omkring stenen i mannaminne men
bleknet sedermera afflutet och öfwer-
strukit så, så at nu ej äro flere tecken
til denna handel än sönderhuggna
kyrckodörren och stenen som de
gjordt til stupestock.

Det sägs att denne Isgrim
skohlat warit en landzherre i Skott-

FOLKLIVSARKIVET LUND

ning Margaretas tid och må de Danske Chrönicker denna sak icke förtiga fast jag i hastighet icke har någon förhanden at hjälpa.

Härtil må läggas, på det at någon saga må vara för Hörups socken:

Herremannen med de många vinen. (Hörup.)

at fordom bodt på Gyllerups gård en herreman, som varet mycket rik, som på annan egendom så ock på vin, af hvilcket slag han ägt 12 fargaltar, med hvar fargalt 12 sorter vin och med hvar sort 12 grisar, som gjör tillsammans en förmelig stor summa, särdeles om de skulle födas med spannemål ofwer wintren. Men på den tiden låter här warett offverflödig skog och ollongrant åhr, efter gambla dagars mo så högt beprisade förmohner och härlighet.

[Uppgifterna äro ant. lämnade av Nicolaus Östman, som är den sista upptagne kyrkoherden i en samtidigt upprättad tabula pastoris. Han kom ut denna till ämbetet 1796]

XIII:3:180

St. Köpinge

Hur Köpinge fått sitt namn

2do Hvaraf Sochnen har fått sitt namn? Befinnes äfven av ofvannämnda Disputation [med denna inscription Scaniæ antiqua, hälsen och Præsidio Celeberrimi beata memoriæ Prof. Andreæ Stobæi] att d----- detta runomet i fordom tid har warit såsom en liten Köpstad hwarest marknaden och handell har brukats. Detta berättas äfven och af åtskilliga ännu här i bÿen och Sochnen lefwande gamble män som detta av sina fäder inhämtat. Ehjest äre här i bÿen och några må rudera, som härom witna såsom några stumpar stengator och en wid plan mitt i bÿen, som skolat warit torg.

Salig Nilses kapell (Kabusa)

8mo Om i Sochnen finnes några gambla rudera af Kÿrkior, Kloster eller Herregårdar? Inga sådana rudera

finnes här utan ett, näml. at i gamla Tider har vid Cabusa här i Socknen stådt ett Capell, derest stenar ännu till Tecken ligger omkring, hwilken plats blef i påsttiden åhr 17 12 ånyo för dem som då der i bÿen afsomnade, inwigt och kallas Salig Nils Capell för den drängens skull, hwilken samma gång derstädes först blef begrafwen och heet Nils. Blef och eoden anno i Påsttiden derstäder begrafne 15 döde.

11mo Omwibland gemene man går någon gamall allmän Tradition om något, som der å orten i gambla Tider kan wara passerat? Ock gamla älderstegne Socknens män berättas, såsom de det af sina Fäder inhämtat, om en Hög eller Trinn Kulle belägen wid N:o 2 i Stora Kiöpinge, at under denna hög har man i gamla tider blefwet warse särdeles mot jule höghtider, hwar der icke allenast warit många Tända lias, som gifwit ifrån sig ganska klart Skien, utan man ock hördt, der inne lika som åtthskilliga slag Instrumenters Music, samt Dantz och springande.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Yiordzhög (Kiöpinge)

Eljest är en Trinn Kulle belägen wid Kiöpinge möllа, som kallas Yiordzhög; af hwilken då för några wekor sedan Tog gruss at kiöra till fyllnad uti Mölledamen, man har uti samma hög befunnit åtthskilleiga stora och mycket långa människioben, fast större än något Menniskio been skulle kÿckas någonsin kunna warel; Befunnos i lika mått stora stenar sammanhäfta de lika såsom en lick kista med bön af slät steen samt lika som huggna kramper i hörnen på kistan äfwen och af steen, denne räkte inunder hela högen wäl 18 el. 20 Alnar längt; men alt blef lemnat

uti roo och jord igen jåhölgt.

Klöpinge den 31 Maii A° 1729

Joh. G. Aloing

[Skyvson till kyrkoherden i Klöpinge som hade dött s. å.]

XIII : 2 : 311

Bolshög

Af en 80 åhrs gammal man berättas: Att öster ut ifrån kyrkian hwarest några må högar finnas, skolat i fordna tider stådt en liiten by, som hetat Boolshög, och strax därwid på en annan hög skolat stådt ett Tingshuus, hwaraf samme backe skall än hoa behållet sit namn och kallas Tingshuus backen. Skulle altså Kyrkian, som sedermera blef bygd af byn Boolshög fådt sit namn Bolshög, som det nu skrifves.

Wolby d. 10 juni 1729 J. G. Holbeck

XIII : 3 : 309 [Prästhår 1712-1734]

M. 455.

Benestad och Öfraby

------ Petter Christenson, hwilken war i Nedraby Pastor meden Hr Magnus Johannes lefde; och skall han hafwa bekommit Öfraby Pastorat till sitt på ett sådant sätt: Konung Christian den 4=de kom af en händelse resandes genom Nedraby och tog in uti Prästegården till Hr Petter Christenson hwilcken strax skall hafwa fagit fram en Silfwerkanna med watten at skiänckia hononom med, och då konungen det smakade, frågade han hwi han fägnade honom med watten. Hr. Petter svarade: Mitt Pastorat är så litet, at iag nu kan hwarcken hafwa Öhl eller bränewin. Dertill sade igen Konungen: Huru hafwer I tå kunnat förnå Eder en Silfwerkanna? Den hafwer iag ärft efter min Sal. Fahr, swarade Hr Petter. Sedan skall Konungen till slut i anseende till hans Supplik

Kristian IV och prästen i Nedraby

FOLKLIVSARKIVET LUND

cation, gifwit honom Öfraby Pastorat med ett sådant wilkor, att så snart Hr Magnus dödde i Öfraby skulle han hafwa hans Pastorat till sitt. Därtill med skall han och hafwa skiänkt honom och alla hans efterkommelse den fästegrund, som ligger i Nedraby, den han bebodt - af en liichsteen i Nedraby fäfalna Kyrkia, däräst han ligger begrafwen och står beskrifwit at han dödde anno 1635

XIII: 3: 344, 345

Cimbris o. Nöbbelöf

Ibland gemene man går ingen gammal allmän Tradition om något som här i ägorten i gamla tieder kan wara passerat

XIII: 3: 200

Gladsax

Ingen annan Tradition ibland gemene man går här, än hwad som säges om Cronotiondens uthomst till Pastoratet, at Pastoren här tiädes, strax efter reformation warit mycket fattig, hwilken skolat gädt på åkeren och plöigt, då Konungen af Dannemarck, hwilken hade sitt tillhåll på Gladsax Slätt, så ofta han reste förbi i orten och åth Borneholm, reste hononom förbi, frågandes hwem han wore, skall han swarat Pastoren i Lochnen, om aftonen lät Konungen kalla honom på Slottet til sig och löfvade gifwa honom Cronotionden til, at han bätre kunde subsistera.

Gladsax d. 3 Maii 1729

Nicolaus Nyman

XIII: 2: 303

Hur prästen i Gladsax fick kronotionden

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 455

Målby och Hwitaby

Hur Greflun-
da fick sitt namn

Hoos gemene man äro här traditioner:

Om Greflunde Sogn w. att där för många 100 åhr tillbaka warit en herregård på hwilken en grefve bott hwaraf samma Bÿ skall fådt sitt namn Grefwelunda. Hans namn är okunnigt. Den skall hafwa anstaltat om Hwitaby Kyrkias bÿggnad. Dess gaf förmenes wara i Greflunda.

På Hwitabÿ äger har i K. Reg. ner Hott brotz tvid städt ett slag, efter hwilket stora stenar ännu uppreste stå till åminnelse. Härom skrifwer Sako Gram p.m. 196 & 197.

Tongis skälla röges således wara uphönen. En utrest ung herre är onsider hemhönen och träffat 3ne sina Sÿstrar på detta rum /: antingen då de skohlat gå till kÿrckian julemorgon el. af annat händelse, inted kännan-

des dem :/ som han på ohÿgt och mordiskt sätt ofwerfallit. Såsom ett särdeles bewijs om samme oljckeliga händelse och warning för sådant oråd säges nu kiällan upsprungit. Mycket har warit hållen för detta i wärde af gemene hopen, efter tiid om Midsommar en stor myckenhet sig församblat och det wattnet förwiecklomar brukat. Kiällan kallas H. Tors kiälla. Blond de gamble skall wara en dicht om bemte Grefve och dess Son och döttrar, men ingen sambling har jag af samma qwäde kunnat erhålla.

Stenshuvud

På Stenshufwud skall wara än i bärget en Jätte stuga, men om dess beskaffenhet och om där är någon Runsten kan jag ännu ej för wisso säga innan jag derom fådt giort mig närmare underrättad

Ingrid Kostfrandens kar i gamb

la Tijder wäxt mycken skog, wärdeles Aspeträn, ther af Esperöd i Melby Socken fått namn. Svabesholm i Melby Socken är bÿggd af en Adelsman wid namn Måns Svab och är efter honom saa hellat----

[Beskrivningen antagligen upprättad av Petrus Unge, som kom hit som präst 1714 och som är nist nämnd i Series Pastorum.]

XIII: B: 338.

S:t Olof

Af Traditioner höres man intet S:te Olofs 1:a 18 Apr. A:o 1729.
Pet. Brunström

Stiby

-----ej heller går i blant gemene man någon gammall allmen Tradition om något å orten i gamla tider kan wara passerat.
Stiby d. 17 Ap. 1729 Joh. Eek
[Präst här 1719-1731]

M. 455

Rörum

Hjälpa

I Kÿrkiaan förmenas heta S:t Gertrud. Dock är intet merat bewis derpå än en gammal Mans berättelse

FOLKLIVSARKIVET LUND

Hur Rörums kyrka blev byggd

En gammal sägen går fast att en Konungason ifrån Engelland kommet at stranda med sitt skepp på sanden för Röwik uti drottning gierds tid i Danmarck/: relata refero, qua fide vel analogia historica ei ignoro ei non valde euro :/ på hwilken tid åboarne på Röwik och de som nu höra til Rörums S:n gingo til Melby kÿrkia, såsom tå til hörande. Skeppet skal af Röwikarne blifwit plundrat och folcket i hjälplaget och derföre bÿen satt i band med förbindelse til at hwart 7de år brinna. För denskull och til försoning skola desse Röwikare af de mÿckna medel som de vid bem:te strandning fått och

deribland en Gullsko som säges ännu
wara i Rörum, men icke tilstås, ressd
verat at bÿgga en kÿrkia, hwilket
och skedt på den platz, der nu
kÿrkian står, sedan de på annat
ställe det försökt, men timbret och
materialierne om natteid blefvet
til samma platz genom underwärck
öfwerbrachta. Kÿrkian her man
kallat Rörum och äfven afflöt ifrån
Röwik ther intil och bÿggt bÿ af
samma namn, belÿgandes liksom
stÿggelse för at bo när intil hafvet
och på den gamla röfware platzen, dels
och nödgad af hwart 7de åhrs brand, som
efter ansägandet skal öfwergådt.

Extract af Kÿrkio Boken hit hö-
rande.

Anno 1715 Onsdagen d. 16 Mar-
tii blef ett Barn på 3 Gÿ åhrt vid
namn Carl Rafsten om liusa middag
borta på Delgeröd, då det låg på gatan
och sof på stäck hos Timbermännen
som timrade på platzen, hwilket
blef sedan samma igenfunnet på
andra sidan om Håleberg i Mälby
Sochn, sedan samtl. Rörums bya-
män efter ringning med klockorna
blifwit uphodade. Och war Guds
sårdeles beskÿdd öfwer detta barnet,
i det at det fans helt oskadt, der doch
en stor menniskia näpl. kunnat
passera den wägen för trängsel, kärr
och klippor. Denna pilt blef sedan
på Ölleström i Gerds hårad af en gosse
genom wåda i hiälskaten

Wemmenlöf d. 12 aug 1729

Arvid Henorin

XIII:2:298

Elgaröd

Gamle Män berätta, att Elleröds Kÿrkia Helgon
är consecrerad till S:t Gertrud.

Ibland gemene man går ingen gam-
mal tradition af wärde.

XIII:3:335,336

FOLKLIVSARKIVET LUND

Ö. Vemmerlöf

Helgon

Kyrkan heter S. Hanses el. S. Joh. Baptistæ af altartaflan och stora klockan är se förutan det de gamla det weta berätta.

Traditioner hafwa för, såsom antiquitas är fabulosa, åtskilliga warit, men begynna nu dö bort. I synnerhet skall mjöchet wara sagt om en höl eller giöl, strax vid Kyrkian, och hög eller backe, otypehög beläg:d i byens wästra wång belägen: Hålan som hon nu kallas och ligger til Prästegården är nu mest öfwerwäxt med säf och stort bladegräs, som höstas, och är allena på 2 eller 3 ställen öpning eller kläring och der uti fisk, men fordom war alt klart och fiskiades der uti med båt och nät i synnerhet efter ål och gäddor. Uti botnen äro åtskilliga källesprång der watnet

FOLKLIVSARKIVET LUND

ständigt upwäller, och som eljest intet tillflöd ofvan jord är ~~är~~ här til så förmenas at under jorden communication är emellan Gyllebo siö och denne höl, på ¼ mils distance, ändock högsituerad march är där emellan. Gemene man håller före at ingen botn är här uti, der doch botn af dy och åfja alleståndes synes och stödjer sig på en berättelse, at uti Sal. Probsten Hans Froms tid [död 1671] begynnen bundit samman 18 höreflar à 12 famnar och nedersänckt med en ploghnif fastbunden wid ändan, men ingen grund funnits, förlorat ploghnifven och fått i stället ett Bäckehufwud med sina stora horn. Nuvarande Pastor, af curiesité och til at pröfva om denna berättelsen och meningen hade någon grund äfwen låtet fastbinda en plogknif wid ett sådant af:r längt hörep och på åtskilliga ställen nedsänkia, men icke funnit utan ordinärt djup på 1½ famn

doch är, som förr sades, någon annan beskaffenhet med superficie nu än förr och kan så wara med botten och diupet. Utan för kyrkiogårdsmuren på den sidan mot hölen, skal en Piga suhit och wachtat gässlin gar under predikan, och en stor lång man med långa swarta band i håret upkommet uhr hölen, gådt til henne och begärdt löskas, då hon af förskräckelse ropat och wägrat sig, folket i detsamma, efter ändad Gudstienst kommet uhr kyrkian och hölemannen med listen uti hwilken han hade fattat och Pigan lösgiordes, shyndade sig tilbaka i hölen med susande och swatnets upkastande högt i luften. En gammal man lefwer ännu, hwars Fader Moder denna pigan skal wa-rit.

Uti Appelhög, som är en hög och rund kulle, och skal hafwa

(Appelhög (C. Vemmerlöv))

FOLKLIVSARKIVET LUND

namn af en fordom inwånare der, den gemene man kallat Appe, hördes fordom mot höglidena sång och dans skal och en Barnsängz qwinna blifwit in tagen och aldrig igenkunnet, hwars röst, den hon gedd hade, å nyst igenkändes. Mer berå tas både om hölen och högen, som dock alt kommer ut på ett med det besagda.

XIII : 2 : 294

Raflunda och Brösarp

I bland andre gamla sägner är märkeligt, at uti och wid Raflunda Lund, skall fordom wara bygd en stad kallad Lund; men ti dess inbyggare, så nära wid stranden altid most wara i fruchtan för the främmandes ofwerwäld, hafwa the förut sin resa bättre åstr uth landet

Raflunda Lund

och stannat vid staden Lund, hwarest de sig nedersatte.

Kungslandet. drottningsteen (Brösarp)

Kung Albertus förmenes i Brösarp slagetz med Drottning Margareta och ther af nämnes Kongz landet och Drottninge-steenen hafwa sit ahrsprung.

[Berå Nelsen upprättad av Jonas Floræus f. 1698 d. 1741 son till Daniel Floræus, som var kyrkoherde i Röstlunda och Brösarp 1695-1710 och wäger till Laurentius Wilskman, kyrkoherde ibid. Skrivet efter hans död 1736]

XIII:3:340

Andrarum

Hur Andrarum fått sitt namn

Andrarums Sohn har dess namn — — — — — — — — — — — — — — — — eller och deraf, att kyrkbyn som efter gammal saga warit byggd på en högd något längre bort

hwarest och likasom rudera skulle synas, men sedan förflyttad till den plats, hwar den nu står, och altså blifvit kallad af förflyttningen. Till annat rum, Andrarum d. af kyrkian Annarum.

S:t Botthilds källa (Andrarum)

Folket menar elgest att kyrckian skall heta S:t Botthildskyrkia, emedan något från kyrckian på andra sidan om ett moras är källa som kallas S:t Botthilds källa, derutaf i gamla dagar det helgade watnet till kyrkian blefwit hämtat. Wid brunnen källa. under kostare tid än i mannaminne folket i byen hafft sin widskepelse, och trodd, att när i stor torcka byggningarna öste ut watnet, och länsade källan att det wisserl. derpå strax skulle komma regn, som många gånger inträffat, fast regnets nedfallande haft sine andre naturliga ordsaker. Denne widskepelse är först uti min Sal. H. Swärfaders Hr Lars

Mosenii tid worden afskaffad thet
efter Kyrckio-ordningens publicerande.
Wid mitt tillträde till detta Pasto-
rat neml. 1719 få starck torcka war
woro en hop byggningar en aflon vid
förbemälte kiälla, att den ösa och
rensa, så mart jag fick det weta,
gick jag till dem och afrådde dem i-
från sådan widskeppelse, sådande
dem söka Gud om hielp med en
brinnande bön och botfärdiga tårar,
som thet gingo derifrån och lämnade
itt förehafwande. Sedan hafwer
jag så wäl wid Catechismi förklaring
i kyrckian, som sonna i huset
underwisat mina enfaldige åhörare
wachta sig wäl för sådane och dylike
widskeppelser. Hwilket Gudi Lof!
haft den wärkan, att de sådant sedan
efterkommit och intet sedan budit
till ösa d. twätta bemälta kiälla
faslän sedan torckåhr warit.

Prästen, som kunde mana fram döda (odrarum)

------ Före honom hafwer warit Hr Berthel [Enl. Col. Rönb. XIII : 3: 336 omnämnes på en gammal altartafla i El-järöds kyrka en Berthel Ornesson som präst i pastoratet 1595], hwilken säges hafwa bukat swart konsten, och ibland annat manat före Pastor Hr Bengt utur grafwen, fört honom till prästgården och wist honom för prästehustruen, hwilcken tillförne haft Hr Bengt till man, som skall hafwa warit en from och god man och alltså af hustrun mycket sörgder. Emedan Hr Berthel skall warit strång och swår, så att hustrun många gånger önskade sig sin förra man igen, men sedan hon såg honom i en slik diefvelskenelse har hon blefwet förskräckt och lofwat aldrig tala mer om honom, men och så strax dereffter blefwet död.

[Berättelsen upprättad av Petrus Rudbenius "blef Rector Scholæ Helsingl. 1716 och Rector Scholæ i Landskrona 1717, Trädde till detta Pastorat 1719"] XIII : 3 : 333

FOLKLIVSARKIVET LUND

Tomarp

Hundskallarna i Tomarps kyrka

I förstet wid altaret i Tommarpe Kyrckia stå 3ne hufwudskallar som ifrå fordna tider blifwit sker ständandes, om dem går den Tradition i bland gemene man, at de wänne warit två gudfruchtige qwinnor, som bewist den första Evangeliske Prästen Hr Mauritz [ord. Cavallin var en Mauritz Henriksen prästhär c. 1530], hwilcken af Hrs:tret utdrifwit munkorna, mijcket gott med underhåll och husrum wid hans fattige tilstånd och ankomst til Socknen, hwarföre längt efter deras död, för deras dygd skull, hän upptagit deras hufwudskallar och satt dem i förstret til ewärdelig åminnelse. Den tredie skal warit en man i Socknen och Carlebij by, som warit den Lutherska religions och Hr. Mauritz argeste förföljare och han låtit upp-

sätta hans hufwud för odygd skull. Skolorna berätta at det warit 3 munckar, som warit Hr Mauritz förföljare.

Gladsax d. 3 Maii 1729

Nicolaus Nyman

[Kyrkoherde här 1720-1735]

X III:2:306

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 455

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Mor Nils Ingemans berättar

Löderup. Född i Hagestad, Löderups s:n. Omkring 85 år. Visade på 80-talet i Wollsjö, annars i sackarna.

Julmat

Ja, 8 dagar före jul började man göra i ordning. Det var flera stycken bak. Alla skulle ha julamat. Skagonen skulle ha. Och skräddare och skomakare. Hantverkarna voro hållna för något förr i tiden. De åto för sej själva när de voro ute på gårdarna. Tiggarna kommo också. Dörren var aldrig stängd och där bakades ett särskilt bak för dem. De kommo annars också på året, när där slaktades fingo de då och när fåren klipptes fingo de ull. De visste ju inte annat än att ge. Sedan blev det så att där samlades upp bröd vid kyrkan och delades ut. Sedan fingo de inte tiggabröd. Där delades ut två gånger om året. Ja, de fattiga ha det bra mycket bättre nu än då. Många var sjuka och hade svårt för att gå. Och de kunde inte alltid på sådan maten. De sutto ensamma i sina dåliga stugor och frösa. Till sjös hade de ibland en gryta, som de vantrappa och ned.

Julafton

När folket kom in julafton fingo de först sin vanliga mörkesbröd. Det var en "fittemad" [=flottmat], den skulle de äta, medan där lagades den andra maten. Sedan var det lutfisk och vitgrät, bovete användes ofta. Två ljus skulle vara tända när de skulle äta. De skulle också ha ett stort högt köttfat på bordet och på det var upplagt alla slags kött, gåsaridar och fläsk men det fick inte röras. Det skulle stå inne julafton och juladag, men sedan togo de ut det annandag jul. Sedan tände de eller gjelade kort. Innan de skulle lägga sej fick de sylta.

Julfiggare

Kreaturen skulle ha klöver och hö till julafton, som de annars icke fick. Också alla fylena [= fjäderfä] skulle ha särskild mat. Annars släpptes kreaturen ut för att vattnas vid brunnen, men julaty skulle de bära vatten till dem.

Julljus

De hade särskilt fina ljus till jul. Det var fyra må ljus som hopsnodades, men så att de vora fria överst.

De hade ingo tapeter för, utan väggarna voro vitade. De gamle hade täcken, det var dukagång, som de prydde väggarna med.

Drängarna fick brännvin, ett halvt stop, och jag tror att pigorna också fick, så att de kunde bjuda. Fick man främmande skulle man bjuda av sin egen mat.

Svartsoppa

Där kokades svartsoppa till jularna som kunde rådes ända till gåsha. Det skulle vara en hel tunna full. Så kokades kött, som skars i bitar och ladesi.

Långkål

De hade också långkål. När

FOLKLIVSARKIVET LUND

det slaktades gjöss – det var om hösten eller vid julen – tog man grön kål eller vitkål. Det hackades fint ifn, sedan det var kokt. Sedan silades vattnet ifrån. Sedan stöttes den.

Goavätta

Sonliga slog litet under bordet – om det också bara var något dricka ur ett krus – det skulle vara till goavätta. Det var väl nät, som skulle vara i jorden.

Julkärve

Allestans satte de ut en liten kärve. Nej, det var inget särskilt råd.

Julgran

De ha inte börjat med julgran förän, ja, jag tror en 60 år sedan.

Julklappar

När de gav julklappar, öppnade de dörren och kastade in dem.

"Krunehossor"

Pigorna skulle göra kröne hossor under julen till drängen. De voro stora, av fint garn och vita. Mönstren gjordes vränga [= avigt och rätt]. Vid läggen [= vad] var en stor blad ros, så trissor och blad rosor ända ut till snyttan [= strumpspetsen]. Så fingo pigorna veta, vad de be-

tydde att arbeta.

"Slå farmorsya ut"

Det fanns många lekar, men jag har glömt det nu. En lek hette: "Slå farmors ya [=öga] ut." En skulle stå vid väggen och hålla ett ljus. Det var farmors ya. Så skulle en så mitt på golvet med förbundna ögon. Han skulle kasta en hoprullad trasa mot ljuset och försöka släcka det. Men först snurrades han dukligt runt så att han skulle bli vilse på var ljuset fanns. Den som höll ljuset fick inte flytta på sej. När jag var till Anders Ols lekte vi det. Han skulle slå farmors ya ut. Han var rolig av sej och skulle vara havat. Det träffa fönstret och slog rutan ut.

"Skjuta staten"

Vi hade så många lekar, där man skulle lösa grant. De fingo kyssar och allt möjligt. Vi hade näst som hette: "Skjuta staten." En gick omkring och sa: Vilken del av staten vill du ha. Så skulle man säga vad man ville ha: hornet eller vad man ville sätta på. Den skulle man säga vad man skulle göra av den delen. Men skulle säga vad man ville, men kunde man inte fick man ge pant. Ibland sa vi:

Ta det och slå det in till Borneholm
och slå tre kyrkor överända [=omkull],
rumpan av en gammal so,
bakrejed [=bakdel] av en gammal ko,
och hörntanden av en gammal man
som hette ruder kung. (Så

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Majfirning o. majgille

"Gjunga för ägg"

Förr gingo de omkring midsommarafton. En tid sjöngo de psalmvers, sedan sjöngo de visor. Jag minnes aldrig hört majvisan förr än jag kom till Wollajö, det var 1880. De sjöngo här. Den blomstertid nu kommer. Då var där gamla, stadgade drängar. Pojkarna, det var sådana som nyss var framlästa, var där ingen ända med, de sjöngo mer visor och sådant där. Ja, de gingo för sej själva. Midsommargillet var på midsommardagen. De

skulle ha det på det ställe, där de hade gille hela sommaren ända till de skulle ha höstagille. På stället skulle de ha hälften av åggen. Majgillet – vi sa så, när vi dansade om sommaren – började Kristi Himmelsfärdsdag och räckte till hösten. Då dansade vi på ett ställe hela tiden.

Höstgille

Till höstagillet frågades lov på ett annat ställe. Då höll fri måndag och dansades måndag också. Ja, sedan dansades inte på samma ställe utan frågades lov för varje gille särskilt. Det var gille vid Michæli och Helsamäjsso [= Michael o. Allhelgonadagen]

Fastlagsgille

Hela fastan dansades inte. Det var dans Kyndelsmässo och vid fastlagen. Men så dansades inte förrän påskha. På fastlagsgillet sjöngs:

Nu är det jul igen,
Nu är det jul igen,
och julen varar intill påska
Och det var inte sant,
och det var inte sant
för där emellan kommer fastan.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Midsommarafton majades alltider under taket med "grobbene" [= gräbo].

Midsommar-majning

Förr längre tillbaka dansade de då den långa dansen. Par om par sprungo de då runtomkring på vägen. Spelmannen var i spetsen sedan ett par, som sprang – – – – – – – Andra paret bar en stor krans på en stång. Det är länge sedan. Jag minns jag såg det, när jag var liten, men jag har aldrig själv varit med.

Den långa dansen

De skulle gå i kyrkan, när det var utlyst för dem, då kallades de för fästefolk. Fästemannen skulle ge fästemön en "silkhagi" [= silverhake] och silkestorkle [silkes], hon skulle ge honom brogemanskjorta och hosor.

Bröllop

Bröllopet hölls på stället, där de skulle bo. De flyttade dit bitet innan. Till kyrkan körde de i skare. Jöns Löss i Löderup var de sista, som jag minns hade skare. Först kom förridarna, de voro åtminstone fyra, sedan brudparet och sedan övriga skjutsar. Ung karlar och sådana redo bakefter. Inte så fina vagnar då som nu, de hade inga fjädervagnar. Bruden var så grant klädd, så jag kan inte beskriva det. Hon hade höja och skört. Och breda liter på. Hon hade locker på bröllopsdagen, men dagen efter hade hon klut. Då voro de unga folk. För hade de förstås med sej: bröd, lammalår, långfisk, käs och sådant där. De nygifta fingo så mycket att om de hade bröllop vid påskatid kunde de ha mat för hela sommaren. De hade aldrig bröllop mellan jul och fastan. Eller så var inhill påsk var bröllopet, att de kunde vara ungt folk om palmsöndag, när de skulle gå i kyrkan.

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

När brudparet stod framför altaret och skulle vigas hölls en pall över dem. Den bars upp av två tjänster, "bruapior", och två karlar, marschalkar. Bröllopet pågick i fyra dagar, ja, det är inte så länge sedan. Gästerna reste hem varje dag och kommo så igen körande på förmiddagen så där vid 10-tiden. Spelmannen spelade barnavisan när brudparet var lagt. Han höll fiolen över sängen. Nej, inga ord. De togo en "glytt" [= barn] och satte bort på sängen. Det var för att de skulle få sej [= ha roligt].

"Barnavisan"

Jag har brytet hör i brydeboen, som stod på ert. Det kännes nog hans far till. Sen hade vi brydegille. Vi sjöng visor då, men jag minns dem inte nu. Jag kommer i håg vi sjöng:

Brydegille

Vi ska dansa lite, sen ska vi gå hem
vi ska dansa lite, sen ska vi gå hem
för våra gossar är så tömningar.

De hittade på så mycket
för. Somliga gingo till kyrkogår-
den och togo ben. Det skulle bota
mot skåver som de sjuke sovo på benen.
Sådant de använt att bota med skulle
de tigandes gå med till kyrkogården
och passa på att kasta det i en
öppen grav. Det skulle ta med sej
all dålighet.

M. 455

Elna Hans Nils berättar

-forts. fr. sid. 37-

FOLKLIVSARKIVET LUND

Danslag
dansgillen

Ungdomen var samlad
i danslag. Då var det sådan ordent-
lighet i dans. Varje söndagskväll - un-
dantagandes böndagarna och de stora högtids-
dagarna - hade de dans. Det kallades
för majgille. Två drängar bjöd varje kväll
på ett stop bränevin. Dansen varade
till klockan 12, sedan var det slut. Det
kunde vara en 14 eller 16 drängar i varje lag. Där
var aldrig någon skillnad på gårdsöner
och tjänstedrängar, likadant med gård-
döttrarna och pigorna. Det var som det
hade varit ett. Vi visste att det dansa-
des varje söndagskväll ända till hösten.
Då var det stanlo ungefär en månad.
Man hade ju då så bråttom. Dansen
under majgillet var på samma gård
år efter år. Det var två lag här i
Hagestad: byarna och strålänningarna

[Södra delen av Hagestad kallas för Skrålund, namnet kommit därav att här ligga de gårdar strödda omkring, som måste utflyttas vid enskiftet] Byarna hade sitt gille hill Anders Nils [N:s Hagestad] Det var den sista gården i byns östra kant. Strålänningarna hade sitt gille hill Åke Pers [N:o Hagestad] När hösten var slut, skulle vi ha höstagille. Det varade två dagar, det var dans om måndagen också. Vi hade dans vid Micheli sen vid Helhamnysse [Allhelgonadagen] Därifrån och till jul var det stopp. Annandagen dansade vi, sedan flera dagar om julen. Kyndelsmässo dansade vi, annandag påsk och sen annandag pingst hade vi också dans.

Majfirning
"Gjinga för ägg"

Midsommarafton gingo drängarna och sjöngo för ägg. Det var två lag, grojhorna gingo för sej själva. De yngsta flickorna som inte voro framlästa gingo hill grojkarna. Gå omkring och sjunga i maj

FOLKLIVSARKIVET LUND

ha de inte gjort förrän jag var kommen ifrån ungdomen. De gingo psalmer efter psalmboken. Där är ju sådana vackra psalmer om vår, sommar och höst. Åldre drängar gingo: Den blomstertid är kommen. Men de gingo också majvisan om midsommaren.

Lin bråkning

Om hösten bröt man hör. Vi kunde vara en 14 gingor i bryderboen. Drängarna kom dit om kvällarna och satt och spelade kort. De ställde i ordning bråkorna hill oss, för där skulle ju läggas stenar på, så de kunde stå stilla. Elden blev inte tor förrän efter midnatt, och då kom vi. Vi bröto gemensamt hill bönderna. Var och en visste i vilken ordning hans lin skulle bryias.

"Krunehossor"

Pigorna hade så brått om julen att de inte hade tid att sysla sej. De skulle ha krunehossorna färdiga hill trettondedagen. Annars fick de

inte gå på dans Fretton dags kväll. Men det kom inte på frågan, om de också skulle sitta uppe nätterna igenom.

Kardegille

När julen var slut, fjortonde dag jul, skulle vi börja med kardegillen. Vi satt oi stugan och kardade ull till 10 eller 11 på kvällen. Sen gille till 3 eller 4. Och det som var rediga. Vi hade fiolspelare, så vi kunde dansa. På gårdarna fanns ett stort kistehus, bakhus, där vi dansade.

Min fader berättar

Lars Svensson, lantbrukare, N:o 11 Hagelid, Löderups s:n. – 5 Jår. Född på samma ställe och vistas där hela sitt liv. En stor del har berättats för honom av en gammal husman på gården, Måns Persson som dog för en tjugo år sedan.

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

N:o 11 har gått länge i släkten på mors sida. Min morfar hette Sven Olsson. Då var hemmanet odelat. Han hade fyra döttrar och en son. Min far fick en lott när han gifte sig med mor och löste till sig de två systrarnas lotter och byggde här gård. Det var 1856. Morbror hade själv två lotter, eftersom bror ägde dubbelt mot systrar, och löste ut den fjärde systern. På det viset ha de nuvarande båda hemmanen på no 11 blivit lika stora. Min morfars far hette Ola Persson, hans far Per Svensson. Det var duktiga mannar. En av deras förfäder hette Sven Bjömsson, som skulle ha kommit hit

efter pesten under Karl XI:s tid och tagit emot n:o 11 som ödehemman. Nej, jag har inte gått igenom några kyrkoböcker utan vetendast efter vad som berättats.

Utbrytningen av Hagestads by var 1820 och 21. Gårdarna låg då liksom nu alla norr om landsvägen, [byn har en längd av 3 km.] men mycket mer sammanpackade. Så har på vår hälft av n:11 legat gårdarna n:o 8 o. n:o 9 och gatehuset n:o 10 [på en längd 50 m.] Jag har funnit rester av grunder och loggolv vid grävningar. Folket var mycket misstänksamt mot lantmätarna vid utbrytningen. De trodde att de fått för lite jord. Lantmätaren bodde i den gamla gården på n:o 11 i en kammare som fanns kvar, när längan revs för en 20 år sedan. De brukade säga så mycket: Om de vägarna kunde tala, så.....

FOLKLIVSARKIVET LUND

Innan järnvägen kom hit körde de med säden till Ystad. Där talade om ett dåligt år. Det var visst 1857. Det var vår torka och det blev ingen säd. Och det lilla som blev kunde de inte sälja. Ty inga penngar fanns. Farbror och far körde då ända till Kristianstad, där de då fingo, jag tror 7 riksdaler Tunnan

På närmaste vången norr om gården går liksom ett band tvärs över, där säden växer sämre. Det beror på att skiffern går högre upp. Jag frågade en gång Måns Persson vid som var skalden till att där var så dålig säd. Han sa: "Ah, det är inte alls konstigt, där har vägen gått till Hörja [Hörups] kyrka, när bortholmarna reste dit till kyrkes." Men sa jag, då var nog inte Hörups kyrka till. Ah, sa han, den har stått sen syndafloden. Där ligger ju snäckeskal i lyhålen [gjutgbuggarna i tornet].

Jens Kanne (Hagestad)

Det var gammalt prat om Jins Kanna. Han skulle ha bott, där n:o 25 [Hagestad] är. Han sägas ha skänkt alla prästa hemmanen i Löderup. De sa, att prästen i församlingen därför var skyldig att bespisa de fattiga en dag i veckan. Jag vet dock inte att prästen brukat detta. När Flöchert var prost här 18 -1888, var han mycket mån om de fattiga. Han skulle en gång ha yttrat: I Si, det är min skyldighet. Men hur detta skulle tolkas, vet jag inte.

Jens Grim och prästen i Löderup

Där blev inte riktigt samanhang i vad de berättade om Jens Grim. Han hade fått en tjur levande i Löderup. Sedan hade han låtit den springa och den hade stupat, där Grims backe är. Men aldrig någon som talade om hur Jens Grim kom hit eller varför han flådde tjuren. Prästen kom då med sitt folk till Löderup för att straffa prästen. Men prästen flydde till kyrkan och stängde in sej där. Grims folk började då hugga i dörren. När den började ge vika, öppnade prästen själv. Han flydde upp till altaret och föll där på knä, men knektarna voro efter honom och halshöggo honom. Det var en tråden som blev blodig och både den och dörren finns i Löderups kyrka än. De sa, att prästen hette Ek, hans yfdkäpp sattes på hans grav och den grönskade. Det är eken som står på kyrkogården. De sa, att den skulle vara för vart hundrade år, och grön vart hundrade. Så länge jag minns har den varit grön, som den nu är.

Hyrkohåla (Hagestad)

I Hyrkohåla skall en kyrka ha sjunkit. De sa att en piga en gång gått och rävsat hö där. Hon såg att någonting glimmade på marken. Hon tog sitt stumpelband och la om. Men ju värre hon drog, ju mer sjönk det. Och till sist blev hålan där.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Nermanade.

Jag och Måns Larsson körde en gång på vägen som går vid sidan om ån genom Hagesta borgs backar. Vid sidan om finns hålor i sandbackarna. Jag undrade, hur det kunnat blivit sådana hålor. Det är inte så konstigt, ta han, där har en präst nermanat någon.

Löderups kyrka

De so att det första tornet på Löderups kyrka, det västra alltså, var för klent att bära klockorna, så att det darrade, när man ringde. Då byggdes istället det fristående tornet och klockorna hängdes dit upp.

Vi ha haft duktiga präster här i Löderup, och det är kanske därför det inte är många historier om dem. Löchett [ ] hade aldrig varit på landet förr. När han kom in på en loga, där det höskades, var hans stående fråga: Si, är det säg

FOLKLIVSARKIVET LUND

ni höskar? vilket sädesslag det än var. Hans mor var en gång här på besök. Hon blev visad grödan och när hon sett allt frågade hon: Men var ha vi då malket. En gång var en fröken på besök i prästgården. Hon hade undrat om det inte fanns ak mer än på ena ändan av strået.

Jabbats

Respekt för helgen

De hade respekt för helgen förr i tiden. Förordningsstadgan för Löderups församling står det att dans eller lekstuga icke får hållas dån före helgdag. Jag minns när jag var nere i Löderup på n:r 15. Kusin Ola Bengts, som hade undantag där, hade som inbyting en gammal kvinna, Sissa Kala, som var mycket skröplig att gå. Jag brukade alltid sätta in en spann vatten till henne om morgnarna. Så en dag skulle hon säga sej riktigt ut och spendera (= bjuda) på mej och en kamrat. Hon hade ett kvart bränvin och det fick vi dela. Men gumman sa till oss:

Ja, jag tycker det kan inte aktas, fastän det är ju lördagkväll, men det är ju rätt fort [=tidigt] och vi ha ju sist mässa i morgon.

"Sko blackan"

Som pojke har jag varit med på att "ske blackan." En höstjuga – då va de förstås något tjockare än de är nu – lås emellan två stolar. En skulle sätta sej på den på längs med benen i kors, som också skulle vara upplyftade på staken. Han skulle ha en käpp i handen och på stolen framför honom lås en sillatallrik, [=träbrick, som man använde vid frukosten när man åt saltsill] mellan så att den del av den som utanför stolkanten. Den skulle han slå ett visst antal gånger med käppen omväxlande åt höger och vänster för att så till sist – jag tror det var med det 11:te slaget – försöka slå till tallriken så den flög bort från stolen.

Stjärngossar

De gingo med stjärnan, så jag kommer ihåg det. De kommo på nyåret och kallades för stjärnemän. De kommo från städerna eller något samhälle och brukade vara en 3 el. 4 stycken. De hade en stjärna som silkespapper, som där var klistrade gamla låter på. Inne i stjärnan var ett ljus. Så tog de till spetsarna så att den snurrade runt. De sjöngo en visa, ~~De sjöngo~~ jag kommer inte ihåg den, men ~~det~~ par rader var så här:

"Se här lyser ena stjärna
Ja, hon lyser ju för Eder
- - - - - - - -
som föddt i Österland"

Hälsa nykung

De talade om att de skulle hälsa nykung. Det var årets första nymåne. Men vad de gjorde mer vet jag inte.

Ordstäv

Håkan Bengtsson hade ett

ordstäv: "Vår Herre har inte skaffat hästighed mer än en gång, och di e, norr en ska slå loppor ihjell me långskagla."

När en ko var "måsuen" [= kraftlös] skulle de skära henne i rumpan, doppa en bit bröd i blodet och ge henne.

De hittade för många år sedan en mängd gamla mynt på Hagestaborg [Löderup]. De sa att de aldrig hade funnit dem om inte de kört för plogen med två hingstar den gången. De fann nämligen penningarna när de gick och plöjde.

Måns Persson talade om brydebokharen; han skulle hålla till uppe i "Tuorna" [Tuvemark], där det då en brydebo. Jag talade en gång om för honom hur en bekant till mej kommat på en hare däruppe. Då sa han: "Ja, det kunde han gärna göra; för det var brydebokharen.

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Måns Persson talade om hur en gång en tös härifrån skulle ha gift sej inne på Bornholm. Bland hemgiften var också en vit märr. Den ville inte bli där utan sprang två gånger från ön och hit. Sen la de hälla [= en slags lås om hästens framben, för att den inte skulle kunna springa därifrån, användes också när hästarna gick lösa i skogen, för att ingen skulle kunna stjäla dem.] på henne, men hon försökte en gång till, men då sänkte hon sej.

Uppe i "Tuorna" [Tuvemark] låg förr mycket sten. När vi höll på att bryta sten där och man frågade de gamle hur all den stenen kommit dit, sa de, att Han hade nysslat [= mumblat] på "Högra" backen [Hörups backen, ås strax norr om] när han gick och sådde sten. Somliga sa, att där gått hål på påsen eller sädkorgen för honom.

Måns Persson talade om att när de skulle så hör [lin], skulle

kvinnan gå vid sidan om mannen när han sådde och hålla om "stumpen" på honom. Och vi skulle hon säga: allt längre och tjockare, allt längre och tjockare. Linet menade hon förstås.

De talade om riksdagsmannen i Hoby. Ja, det var när det var enmans valkretsar. Jo, de sa att hans kvinna en dag skar efter att han var kommen från riksdagen var ute och gav hönsen. Då var där en höna som kurtiserade för tuppen, men hon brydde sej inte om henne. När kvinnan såg det blev hon arg och gav tuppen en spark i aktern och sa: Jasså du har också varit på riksdagen din tjäkel.

De brukade säga: Råttor och mus-loppor och lus — ut av våra hus — till dem som bryggu och baka skärtorsdag.

De skulle inte spinna och inte nysta där folk stod i lik. Då kom den onde dit.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Olika personer berätta.

Majvisa

När jag var pojg, sjöngo vi för ägg pingstafton. 1882 tjänade jag i Löderup hos din farbror, då minns jag vi gick och sjöng. Korgen skulle de yngsta pojkarna bära. Vi hade harmoni med oss och nån slog tambacksing [ett triangelformigt musikinstrument] Vi kunde vara en 30 eller 40 stycken. Vi sjöngo:

God afton om ni stämma är,
Maj är välkommen!
Förlåt oss om vi väcka er.
Sommarn är så ljuvlig för ungdomen

Nu komma vi uppå er går
och fråga om vi sjunga får.

Den lilla lärkans ljuva klang
går upp i skyn med majesång

Här stå vi stackars pojkar små

s och ge oss lit och låt oss gå

Låt hönan giva ägg på fat
Till pannekaga, äggamat.

Ja, det var fler verser till, men de har jag glömt. Det var nåt om "gräslet gro på ängarna" och nåt om bovete till bovetegröt." När vi så fått ägg eller pengar, vilket det nu var sjöng vi:

Tack och tack ska folket ha
för gåvan den var ganska bra

Välkommen pia på var dans
och skaffa dej en livader fjans

Men fick vi ingenting slog vi ett ägg i dörren, när vi gick därifrån. Och så sjöng vi:

Här stå vi vid er vite vägg
och sk-a mitt i era ägg

Ligg och sau din gamle Tud

må krågor, raunar dra dej ud.

Sen var det gille pingestdag. Då bakades där ägga kakor och köptes brännvin. Sen när jag var liten dräng sjöngo de inte för ägg, men sedan när jag blev gift började de igen. Då gick de den förste maj istället liksom de göra nu.

Nils Bengtsson

[Småbrukare i Hagestad, Södergr]

"Sjunga för ägg"

När jag var ung, gick de och sjöng för ägg midsommar. Sen hade de gille midsommardagen. Grannarna bjöds dit på Toddy. De sjöngo:

Midsommarsång vi sjunga
för Eder som här bo
och önska Eder alla
god trevnad frid och ro.
Må Edra boskapshjordar
och alla kreatur
förökas, växa, trivas
allt efter sin natur.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Må grödan bliva ymnig
Till glädje för envar
och väderleken tjänlig
som nu, som höstens dar
Må Edra lador fyllas
av jordens ädla säd
och goda frukter våxa
på Edra fruktträd.
[Se vidare sid. 114.]

Där var flera versar, men de har jag glömt.

Jerrestad.

Midsommarafton togo de blommor, St Hans blommor kallade de dem för, som de satte under tjälkarna. De satte dem för dej själva och den de tyckte om. Så skulle de se om de följdes åt.

D:o

Julgran

En enegren togs in till julen och hängdes med stjärnor. Endast de störe och fine som kunde köpa julgranar. Hur skulle vi fått några sådana hit, här växer ju inga.

D:o

Stjärngossar

En 3-4 stycken gick med Betlehemsstjärnan. Det var staboare [=stadsbor]

D:o

Förr vår det pid skidsomt
mar som de gjork omkring och sjungo.
De hade då en

Midsommarvisa

Godafton värd och värdinna
vänd Edra ögon hit
vår röst vi nu upphöja

Högen här norr om [ätthög norr om Skillinge fiskläge] kallas för Knuts hög. De gamle sa, att en jätte skulle vara begraven där. Han skulle ha hetat Knut.

[Fiskare från Skillinge]

De gamle kallade högen för Boolshög [ätthög strax norr om Bolshögs kyrka] De sa att en för länge dem begravts där.

[Arbetare från Bolshög, boende vid kyrkan]

Den gamle bygaspelmannen sjunger visor

Friberg, Jerrestad - omkring 70 år. Hade spelat på logdanser för i tiden. Numera urmakare och husenkonstnär. Har - "utan att ha lärt något" - gjort klockor, som visa veckodagarna och datum. F.n. sysselsatt med uppfinnandet av en evighetsmaskin. Född i socknen.

Förr var det vid midsommar som de gick omkring och sjöng. De hade då en [se nid. III]

Midsommarvisa

Midsommarvisa

Godafton värd och värdinna
vänd Edra öron hit
vår röst vi nu upphöja
vid denna sommartid
Ty alla fåglar sjunga
och lova Herran Gud
skall icke då vår tunga
framföra samma ljud

FOLKLIVSARKIVET LUND

Midsommarsång vi sjunga
för Eder som här bo
och önska Eder alla
god frevnad, frid och ro
Må Edra boskapshjordar
och alla kreatur
förökas, växa, trivas
alltefter sin natur

Må grödan bliva ymnig
till glädje för envar,
och väderleken tjänlig
som nu, som höstens dar
Må Edra lador fyllas
av jordens ädla säd
och goda frukter växa
på Edra frukteträd.

Nu sjunga vi Hosianna
och bedja Herran Gud
att han vill nådig vara
och höra nu vårt ljud
Om han vill framgång giva

till rådens raska vätt
och giva det han tycker
ass nyttigast och bäst.
Opp, pigga, pilla, klappra
vår lilla enkla sång

Om någon ville klandra
vår lilla enkla sång
så kan han det väl göra
ty den är inte lång.
Den är väl ofullkomlig
det veta vi så väl
men vi som äro ynglingar
vi hava intet lärt

Nu sluta vi vår visa
och enda så vår sång,
ty tiden den hänvisher
ty den är inte lång
Och giver I oss något
så tacka vi så gott
för det som vi erhålla
och det som vi har få.

Bondpigornas vintervisa

Jag kan en annan grann visa också. Den har jag haft tyckt, men nu har jag blit av med den.

Bondpigornas vintervisa

FOLKLIVSARKIVET LUND

Rocken surrar och lampan brinner
vinterkvällen den är så lång
men likt rök den snart förrinner
under munterhet och sång
Hej, sjung hopp fallera
Hej, sjung hopp

Denna veckan gå så många
söndag blir det snart igen,
då får jag till kyrkan gånga
träffa där min trogna vän

Och vad det skall bliva roligt
när som gudstjänsten blir slut
kommer han till mej förtroligt
där vi möte stämt förut.

Och vad det

når vi en gång gifta bli
skola sätta bo tillsammans
som två mälla bi
- - - - - - - - - - - - - - - -

Stanna rack förbia kvällen
slockna lampa, det är natt
gömd i sängen, under fällen
drömmer jag om kjärtaste skatt.

[Den näst sista strofen hade min meddelare glömt.]

[forts vid. 126]

Boel Hansson berättar

överhopp. 119
part. avskr. hit från s. 126

FOLKLIVSARKIVET
LUND

[Född i Simris, nu boende i Glads.ak by dit hon flyttade för 35 år sedan. 75 år]

De talade om en backe Trollen som väntade på uppståndelse
i Borrby, som var julafton brukade
höja sej på pelare och folket dansa-
de inunder. Det varade i många år.
Så ett år var det några som gick dit och
av dem frågade, varför de för de ett så-
dant ovåsen. Då svarade de, att det var
därför att de väntade på uppståndelse på
yttersta dagen. Men då sa de till dem, att det
behövde de aldrig vänta på. Då damp [=föll]
backen ner och sen såg de den aldrig
vara uppe åter.

Brantbostenen [Brantbostenen
] bode en
jätte slungat mot Simris kyrka, därför

att klockorna var så skarpa och oroade honom.

Så var där en ränna i stenen. Men den hade inte varit där förut. Där brukade Branbokittan asa utför och hon hade slitit ränn[illegible]nan.

Trollen låna

I Grödstorp [ ] är en kulle. De sa att folket där kom upp till gårdarna för att låna ugnsgrejor, när de skulle baka. När de sen kom och bar hem donerna hade de ett bröd med. Det skulle vara som tack för lånet. Och de sa till dem, att de kunde gärna äta det för det var av deras egen säd.

Stenshuvud

Om Stenshuvud sa de, att det var några som kom seglande där förbi. Då såg de en karl, som stod och stödde sig mot en dörr. Det var åtminstone ut till sjön.

Bryd

De sa, att där var mäkt folk i brydestugorna. De var där, innan arbetet började och folk kom dit. En kvinna i Simris sa, att hon själv sett dem springa där.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Jätten Finn

Det var en jätte som byggde en kyrka. Så var det en dräng. Jag vet inte varför, om han hade förnyndat sej eller hur det kunde vara, det har jag glömt, men han skulle säga vad jätten hette eller skulle han skaffa honom sol eller måne. Kunde han inte det skulle jätten ha hans hjärteblod. Då gick drängen på la backe och var mycket bekymrad. Men då hörde han jättens hustru sjunga inne i backen:

Vyssa, vyssa, liten Finn
snart kommer far din Finn hem
med sol eller måne
eller drängens hjärteblod

Då gick drängen till jätten, som stod och murade vid kyrkan. Och så sa han:

Goday Finn
sätt den stenen lite bättre in.
Men då slog jätten till stenen och det hålet ha de sen inte kunnat fått igenmurat. Jag har glömt vilken kyrka det skulle vara.

Majfirsning

Förr sjöng de för ägg midsommarafton. Då sjöng de: Den blomstertid nu kommer. Sen hade de gille. Det var i Simris. Majsjungare har jag inte hört förrän jag kom hit till Gladsax, det är inte mer än en 35 år sedan. Här sjunga de nu:

Stek, Givlig tid
[se nid. 136] när Tran på marken bära frukt
Jag tror, det är en 6 versar eller så de sjunga. Det är den siste april de kommer. Nu ställer de ofta inte till med gille utan dricker upp pängarna. På eftermiddagen samma dag gå barn omkring: De sjunga:

God afton om I hemma är
Maj är välkommen

FOLKLIVSARKIVET LUND

Ja, de få också ägg. Här är många som är fattiga.

Hälsa Nyårsung

I vårt hem var det benkligt, att vid första nymåne på året gå ut på trappan och hälsa nymånen. Vi sa:

Välkommen Nyårskung, välkommen Herre
med fläsk och bösten
och gott korn till bösten

Och så skulle vi ha psalmboken i handen. Den psalm som då föll upp skulle vi lära oss.

Barnsängskvinna

Min nyster dog i barnsäng. När hon begrovs la's i kista blöjor, skjorta och sat. Hon hade inte blivit förlöst.

De berättade om en kvinna, som dött i barnsäng. De lade saker i kistan för ett barn. Men hon kom igen och sa att hon fått två.

Kvinnan fick inte gå över landvägar mellan tiden hon fått barnet och tills hon blivit kyrkotagen. Hon

fick inte heller gå in på främmande ställe, de kom att slå sönder kar på det ställe, där hon först kom. Men för att avhjälpa det skulle man slå ett kar i ändan på henne när hon gick.

Födelsemärke

Min äldste dotterson hade fått ett födelsemärke i pannan. Det gick tvärs över pannan ned i en veck på näsan. Så karna sa att det kom att gå bort av sej själv. Men det gjorde det inte. Det bleknade kanske något, men varje gång han gråt, syntes det så väl. Hon fick så många råd för det. Det var en kvinna som sa till henne, att hon skulle gå till 9 kvinnor som först fått en tös. Dessa och en skulle hon bigga en fläskbit. D.v.s. hon skulle gå dit först och säga ifrån för när hon kom skulle hon vara tyst. Sen skulle hon steka fläskbitarna och fettet som då blev skulle hon ge tös-

FOLKLIVSARKIVET LUND

dagar i rad stryka på märket. Hon fog istället en fläskbit, strök över födelsemärket med den och passade på att kasta den i öppen grav. Men graven skulle vara för en person av motsatt kön. Märket gick bort.

Varulf

De sa att en kvinna kunde få lätt barnsäng om hon kröp igenom efterbörden av en häst. Men då blev barnet varulv. För en del år sedan var det ett par kvinnor som skulle göra så. Jag känner dem, de bo strax norr om här. De gingo ut till en äng där de visste att en märr [skulle föla.?]. Men där var en karl, som fick syn på dem. Han slog sönder stallinngen som de rest upp och sa att han skulle piska dem om inte de gingo hem. Så de kom aldrig till att göra det.

i avskr. följer här sid 141

Den gamle bygaspelmannen sjunger visor.

[fortsätter från sid. 118]

Jag var i Gladsax 97, då sjöng de där "Ack ljuflig Tid", när de gick omkring Hallborgraften. Jag har skrivit upp visan, ty den går att skriva av.

Majvisa

Majvisa

v1 Ack ljuflig Tid,
när träd på marken bära frukt
och blad och blomer gifva lukt
ack ljuflig Tid.
I skogen fåglar kvittra
och på sitt sätt lofsjunga Gud
och blad och blommer glittra
Och bergen gifva ljud

v2 När vi vår Tid
i lundar ängar skog och mark
från en till annars ljuflig park
i ro och frid
få leva och få höra

FOLKLIVSARKIVET LUND

en ljuflig sång och klar musik
den förts av intet öra
den honom varder lik

v3 Ack gyllne Tid
hur det är ljuft att leva här
när man är fri från allt besvär
Ack gyllne Tid
När källans vatten rinner
så klar som vore en kristall.
Man då i solen finner
ett sken i djupan dal.

v4 Betänk det väl
hur falsk den lustan vara må,
Som kan så mast en ända få
betänk det väl
I dag är man en herre
i morgon är man kall i mull
de större med de mårdal
de falla i all stund.

v. 5 Rikedom och stöt

allt annat som här glimma må
och intet mera passa på
än rikedom och stöt
Men döden ger os lika
igenom sina skarpa skott
både fattiga och rika
han tar dem alla bort

v. 6 Ett härligt stöt
i herrans hus och Tempel är
både sol och måne skina der
ett härligt stöt
Der jag af sorg betagen
så glädes jag när jag tänker på,
hvad glädje, fröjd och fromma
Guds barn de skola få

v. 7 Af himmels höjd,
vars portar utaf pärlor är
Grundvalar utaf sten och skär,
I himmels höjd
Der lifsens brunnar klara
för Gud och Lammet rinna må

och lifsens träd så rara
uppå dess gator stå.

v. 8 Förlät vår synd
o store gud och Fader huld
för dins sons död och pinas skuld
förlät vår synd
Och hjälp oss med din Ande
att vi från denna jemmerdal
få flytta till det landet
som är en fröjdesal.

Jag var på gillen och spelade. Jag kunde dansa och yela på en gång och ta skutt i luften och sen komma ner i Takt igen. Jag spelade dragspel då, fiol har jag inte lärt förrän jag var Trettio år gammal. När vi hade höstagillen och bygdegillen dansade vi ringdansar. Jag har lärt dem efter gehör. Jag kan dem utantill fast jag aldrig haft dem uppskrivna. Det är mer än 50 år sedan, det är länge det

FOLKLIVSARKIVET LUND

Så för en fem år sedan började jag skriva upp första raden till dansarna allteftersom jag kom ihåg dem. Minnet börjar liksom bli slappare, så det var bra jag gjorde det. Alla ringdansena är här ifrån Jerrestad utom de tre [de tre sist upptecknade] som jag lärt i Blekinge, där jag var 1876–1894. Vi bodde utanför Ronneby, vi hörde till Ronneby för samling, vi hade gård där. [Anmärkningarna inom ( ) av meddelaren lämnade uppgifter om dansernas utförande]

Dansvisor

(En stor ring, inne ringen en eller flera allteftersom ringen är stor.)

Se på en flicka som går i en ring
sina ögon hon kastar på gossarna kring
Till dem hon kastar
skänker dem sitt hjärta och hela sitt liv
hon räcker dem sin hand
hon klappar dem sin kind
hon giver dem kyssen och flyr som (en vind)

(Hon bjuder upp en pojke och paret dansar)

FOLKLIVSARKIVET LUND

I: I dansen så rätt
i valsen så lätt
vi flyga som en nordanvind :I

(Sen en gosse som går i ringen, alltsamma som förut men "gosse" sättes in i visan istället för "flicka")

(En stor ring, inne i ringen en eller flera)

Flickan hon går i dansen med röda gullband
det binder hon om sin kärastes arm

(Den som är inne bjuder ett band-näsduk eller sådant – om armen på den hon skall bjuda)

Ack kära du min flicka bind inte så hårt
jag ämnar ej att resa långt bort (det är skotten)

(Pojken går utom ringen och sedan klappas i händerna)

Hur hastigt denna gossen ur skogen förvann
de sköto efter honom med 15 gevär.

(Pojken kommer igen)

Han var då inte borta mer än ett år eller två
förrän han ville till kärestan gå
Säg vill du mej något, så har du mej här
till dig står allt mitt hjärtas begär.

(Dans)

/: Se nu har du blivit gift
och här är din man
den vackraste gossen
där finns i vårt land :/

(Stor ring, i mitten en eller flera, som sedan bjuda upp)

Se damerna, se damerna på balen där de gå
kunde de få ha den äran, ha den äran
dansa med en kavaljer

(Dans – polska)

/: Fritz, ratz fillebom bom bom :/

(Sedan ändras det till "herrarna")

(Utföres som föreg.)

Jägaren har ett lustigt mod
i skogen måste han vandra
han söker mest efter vilda djur
ja, både vilda och tama.
Sen tar han flickan uti mövit hand

som mentska gossar pläga göra
så för han henne i sitt eget land
stora kärlek skola ni få höra
Här leken är som klotet runt, klotet rund (

som ängeln mild jag vill i famn dej taga (tås i famn)
förrän vi då så lätt ass avsked taga (tås i hand)

(Dans – polska)

/: Glastigt kom du i mitt minne
aldrig går du ur mitt minne :/

(Stor ring, i mitten en eller flera, som sedan bjuda upp)

Här går jag i ringen och ser uppå dej
sen räcker jag dej handen, kom valsa med mej

(Dans – galopp, eller som de ha för hoppedans)

I Dala, i Dala skog, i Dalarnas skog
I galopp vi lilla två, i galopp vi balla två, ga-
lopp vi två

FOLKLIVSARKIVET LUND

(Utföres som föreg.)
Vi ska ställa till en roligen dans
vi ska binda både krona och krans,
till dansen.

(Dans)
I: Hej, hopp, en roligen dans
Hej, hopp, både krona och krans
till dansen :I
Ja vacker är du när du dansar och ler
och vacker när da uppå kärlekstan ser,
du lilla.

(Dans)
I: Hej, hopp, dansar och ler
hej, hopp, på kärestan ser, du
lilla :I

(Utföres som föreg.)
Varför gråter du så mycket
varför fäller du så mången tår på kind
jag har ej tänkt att dig övergiva
jag har jo tänkt att bli din lilla vän
(Dans)

FOLKLIVSARKIVET LUND

I: Tralalala lalala, tralalala lalala,
jag har ej tänkt att dig övergiva,
jag har jo tänkt att bli din lilla vän :I

(Utföres som föreg.)
Höga berg och djupa dalar
här är vännen som dig behagar
(Dans)
Hej, hopp min lille hjärtenopp
vi ska dansa till solen rinner upp
hej hopp min sköna, nu
nu ha vi dansat i det gröna.
Vi ska dansa på berg och backar
slita upp både skor och klackar
vi ska dansa till solen rinner upp
hej, hopp min sköna
nu ha vi dansat i det gröna.

Det är skam att stå i ringen
å på flickorna och bjuda ingen
(Dans)
Hej, hopp min lille hjärtenopp
vi ska dansa till solen rinner upp etc.

(Utföres som föreg.)

Jag gick mej uti lunden gröna
där fann jag mig en utsprungen ros
(Tás i hand)
så tar jag flickan så rätt i handen
och så spatsera vi vår kos.

(Dans)

/: Hej, sjung hopp falleralla, gjorde jag de'
jag tog den vackraste jag kunde se
Hej, sjung hopp falleralla, gjorde jag bra
jag tog den vackraste jag ville ha :/

(Stor ring, inne i ringen gå ett eller flera par hand i hand. Vid dansen bjuder var och en upp någon ur ringen)

Där gingo ett herrskap i skogen
Tralilala, falilalala, la
De voro så våta om skorna
Trali etc.

De fria för tusen riksdaler
Trali etc.

så ägde de knappast en daler
Trali etc.

(Dans)

/: Jag är så hjärtans nöjd och glad
för när jag fria, fick jag ja. :/

[Meddelaren glömt utförandet av leken, antog att "det gick till som vanligt"]

Mej och dej och rätt för mej står lilla vännen och lurar
och klockan hon sjunger sången, så flickan hon dröjer länge.
inte vill jag ha dej, men jag få väl ta dej,
sen ska du stå här och gråta

(Dans)

/: Denna vännen är mej mycket mera kär
än den förra, som jag hade :/

FOLKLIVSARKIVET LUND

[Meddelaren glömt utförandet]

Kom, kom fager ungersven
och för oss båda i dansen.
Den ene giver jag en korg
den andre sätter jag i min borg
och där finns glädje och ingen sorg
och här ska bröllopet stånda.

[Meddelaren glömt utförandet]

Kom lille, kom mälle, kom följ mej i dans
för dej vill jag giva den gyllene krans
Den kransen, den törs jag ej taga emot
förrän jag har frågat min far eller mor.
Ja, fråga din fader så mycket du vill
för du och dina ögon skola kösa mej till.

(Stor ring, i mitten en eller flera, som bjuda)
Så länge man lever i världen här
så lovar man sin tro
(Dans) /: Förälskat har jag dig min vän
Ty du går aldrig ur mitt sinne :/

FOLKLIVSARKIVET LUND

Så skola vi äntligen skiljas
med tårar och med gråt.
(Dans) /: Förälskat etc. :/
Nu skola vi äntligen bjuda godnatt
godnatt, godnatt, godnatt.
(Dans) /: Förälskat etc. :/

[Från Blekinge]

(Utföres som föreg.)
Flickornas största glädje
det är att få en vän
Ja, räck mej så din hand lilla vän
och fag mej sen i famn ~~lilla vän~~ igen
(Dans-polska)
/: Att dansa med mej varannan kvällt
det skadar inte det :/

[Från Blekinge]

(Utföres som föreg.)
Flickorna gå uti dansens ring
de tänka som så
en make kan jag få

(Dans-vals)

/: Säg vill du bli
alra käraste min
så bjuder jag dig uti valsens ring :/

[från Blekinge]

Här följer i avsk. ordning sidan 119.

Fröken Kristina Kullman berättar

[Jerrestad, där hon också är född. — Omkring 70 år]

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Konung Järle

Där ligger ett stendös här utanför (på n:o 24 Jerrestad) Där skall vara en konung begraven, som heter Järle. Därför har byn fått sitt namn. Längre bort ligger en annan dös. Där skall hans drottning vara begraven.

Skattedraken i Gyllebo

I Gyllebo är under det gamla slottet en källare. Far har talat om det. Därnere finns en penningekista, men där ligger en drake på den. En gång grävde de för att få upp kistan, men när de kom ner där, så sprutade draken eld, så de måste kasta igen.

Jätten Finn

Det var en "Lunna" domkyrka. Trollet Finn bodde i en backe, det var

väl Allhelgonabacken. Han gick och
murra på kyrkan. Han hade gjort en
klocka, som skulle gå ett år. De
skulle gissa hans namn, men ingen
kunde det. Då var det en, som gick och
lyddes vid backen, där de bodde. Då
hörde de hur fru Finn sjöng:

Vyss, vyss
i morgon kommer far din Finn hem
med hjärta och lever

och gick på så där. Så gick mannen sen
upp till kyrkan och sa:

Hör du, mäster Finn
sätt den stenen lite bäthe in.

Och då blev han så retad att han for upp
och tog hjulet av klockan och ingen kan veta
var det hjulet nuthi och ingen kan laga den.
Sen sprang han ner och skulle välta kyr-
kan. men då blev hon fast. Och där har
väl herrn sett konom.

Trollen förbytta barn

Vår mor talade om Trollen.
De kunde förbytta barn. De hade de gjort

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

för en kvinna och hon beklagade sej för nä-
bohustrun. För nånting ovanligt, sa hon.
Hon gick hem och tyh när hon skulle
bryggа, öste hon på röstet [ ] med
en åggaskal och bar ingen under andra
armen. Då kom trollmor och hon sa: Här
har du ditt barn, låt mej få mitt. Så tygg
som du har varit mot mitt barn, har
jag aldrig varit mot ditt. Jag har vett
Ljungby gård kvinna av två gånger men
aldrig konna [=kvinna] bära på röstet med
en åggaskal förr än nu.

Trollen låna

De kom upp till gårdarna
och lånade saker. Det var ungarna som kom
och folk kunde ibland fråga dem: "Ha a J
för nåna". Då sa de:

Inte rista och inte flå
utan låt dem få och så gå.

Trollen ville gärna ha
kristna barn. Det var en kvinna, som hade
ett lilla barn hos sej vid bröstet, när hon
sov om natten. När hon vaknade låg barnet
längt utåt golvet. Trollen hade försökt ta det

med sej.

Trollen ha skingrats, sedan pipa och horn togs ifrån dem.

S:t Olofs källa

S:t Olofs källa skall ha legat längre upp emot kyrkan. Den skall själv ha flyttat sej dit, där den nu är. Många sjuka reste dit. Det var en blind, som kom dit för att offra. Han var där först två gånger. Sen när han tredje gången reste dit och kom upp på backen sa han: "Nu kan jag se S:t Olofs kyrka". Och då offrade de mycket till helgonet.

Lyktegubbar

Herrn kan tro vad han vill och jag vad jag vill, men nog för att jag tror att lyktegubbarna är falska lantmätare, som nu få irra omkring, där de mätt fel.

Vi ha märkt till att skärtorsdag faras det inga skator.

~~De gå och sjunga för ägg, trollen~~

FOLKLIVSARKIVET LUND

Olika personer berätta

Dräng lagar grissla åt Trollen

Det var om backen nära utför Johan Lass i Löderup [" Stavsbacke "]. Det var en man här på lejet [= fiskläget] som hette Mats Frank. Han dog för en 60 år sedan, då var han omkring 70 eller 80 år gammal. Han tala om att när han var ung och tjänte som dräng gick han en dag och harvade ned råd vid nidan om backen. Han satte sej och skulle vila. Så låg där en grysla [= grissla = bakspett] som var sönder. Den lagade han och la den på sin plats igen. På eftermiddagen när han kom dit igen låg där ett bröd på en sten, nybakat, och det stod han länge och tittade på men han ville inte röra vid det. Då sa det inne i backen, att han kunde taga brödet för det var honom väl unnandes, det var av hans husbondes råd, som det var bakat.

Trollen firar bröllop

Mats Franks hustru berätta-

de om ett bröllop hos ett underjordiskt folk. Det var från någon backe borta i Hagestad. De kom till gården, där hon tjänte som piga och lånade allt silver, som de hade, till utstyrsel och klädsel vid bröllopet. Då bad kvinnan på gården om de inte fick lov att se brudföljet och brudgummen. Det blev de lovade, de skulle få se bröllopsstassen över porten. Så stod de inomanom porten, ~~gyphryna~~ så att de kunde se över den emellan takskägget. Då såg de brudföljet. Men de hade lovat att vara tysta. Men då kom pigan att säga: "Jysses koss" och brudgummen föll av hästen och bröt benet av sej. När de sen kom och lämna silvret igen sa'de att de skulle ha legat stilla och inte sagt något på hade det gått lyckligt och de hade fått sett det längre. Nu när de nämnde namnet var det slut. — Det är många år sedan jag hörde det, jag var en 15 el. 16 år.

Stiegler [Fiskare på Kåseberga]

Född här och bosatt hela sitt liv

[se nid. 150]

Flyttklockan i Valleberga

Min far har talat om det och hans förfäder ha sagt det för honom. Det var vid höst och två pigor från Löderup gick här uppe på åsen [Kåsebergaåsen] och drogos med höstarbete. Då var det ju så att Valleberga och Löderup hade sin jord haller om buller. Den ena av pigorna var barnfödd i Valleberga fast hon sen fått plats i Löderup. När de gå där, kommer det en båt ute på sjön. Flickorna vinka och rätt som det är sättes en båt ut på rot i land. De följde med sjömannen och kommo om bord. Sen blevo de gifta, den som var barnfödd i Valleberga med en gjutare och han stickade hit en kyrkklocka till Valleberga. Vad den var som den andra blev gift med, minns jag inte, men den hade fått något minne i Löderup också. Men Löderup ville också ha kyrkklockan, därför att pigan tjänat där. De flyttade den flera gånger från Valleberga men så fort de kom med den till skället [= gränsen] mellan socknarna

kunde de inte få den längre. Hur många dragare de än spände för orkade de inte. Men ingen kunde ett par dra den. Sen blev den i Valleberga. Där var så högt ljud i klockan, att den hördes över till Bornholm. Men det fick de ju inte lov och därför så gör de ljy i den. Jag har själv varit efter, där finns flera naglar i satta som skulle dämpa ljudet. Där var för mycket silver i den.

D:o.

Jätten Finn

Den som skulle bygga "Lunna" [: Lunds] domkyrka hade fått en jätte att bygga den färdig. Han hade lovat honom sitt hjärteblod eller skulle han gissa hans namn. Då gick hans kvinna på en kulle, där hade hon hört jättens kvinna vyssa sin son i sömn:

Vyss, vyss lilen Finn
i morgon kommer Finn far din hem
med sol, måne, elva stjärnor
eller mannens hjärteblod.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Då gick hennes man till jätten och det var i sista stund. Jätten hade bara en sten kvar och då sa mannen:

Slå Finn,
lägg den stenen bätter in.

Men då tog jätten stenen och kastade den i marken och sen ha de aldrig kunnat få kyrkan färdig.

Dito

Rytters backe

Om Rytters backe [kulle på Käseberga åsen] har jag hört att ryttare skulle haft exercisplats där.

D:o

Ebjerg (Käseberga)

Om "Ebjerg" [kulle på Käseberga åsen] sa min mor att kullen varje midsommarafton stod på fyra pelare. Så var där sådan musik och de dansade.

D:o

Lyktegubbe

Min morfar talade om att han en gång gått vilse. Då kom en lyktemän till honom. Han sa: Följ mej hem, ska du få en peng. Då följde han med honom, så att han gick i skenet hela

Tiden. Men sen när han kom hem slängde han förstugodörren och sa: Tack ska du ha för du följt mej hem. Men han gav honom ingenting. Men sen blev han förvillad så att istället för att öppna stugo dörren, öppnade han ytterdörren igen och om morgonen när det gjusnade stod han mitt ute på en äng.

Fiskare på Höseberga.
-Omkring 50 år.

Tor jagar Troll

Jag och min syster och bror gick en gång när vi var små ifrån Magretevall [gård nedanför Hammars backar] och till Höseberga. Då hördes det precis som det sjöng i luften. Det var riktigt klara stämmor. Vi stodo först utanför gården och hörde på. Det var flera andra som då stod hos oss och hörde det. Sen följde det med oss hela tiden, tills vi kom i närheten av lejet [=fiskläget]. När vi kom hem och talade om det, frågade morfar om vi mött någon eller sett några hundar. Det hade vi inte

gjort. Men morfar sa, att det var Tor, som var ute och jagade Troll.

D:o

FOLKLIVSARKIVET LUND

Trollen fira bröllop

Om Valshög [kulle på Höseberga åsen] ha de sagt, att de sett hur de haft bröllop där och hur bröllopsfolket kom ut.

Bengt Ek
[Fiskare på Höseberga]

Junkebjer (Vitaby)

Om "Gjunkebjer" i Vitaby [ ] sa de, att folket kunde se hur de färdades mellan Gjunkebjer och Stenshuvud. När man trampade på ena hällan liksom sjöng det i backen, precis som den var hålltom.

Trollen

Min mormor, som var barnfödd där, berättade hur de tog kristet folk in i backen, som de sedan hade att gå ärende. Så var det en tös, som skickades att låna en kittel. Men på stället, dit hon kom hade de "prösjat på tösen [=pinat

Få människor

Trollen låna

med frågor]. Då kom sén ett annat prun-
timmer som var argt och sa:

Inte rista och inte flå
utan låna och så gå.

Där var inte ett tecken till utgång på backen så det är konstigt att de så där kunde färdas ut och in. Och de skulle ha haft kreatur där också.

Det var en tös som skulle gå med ett ärende ifrån Junkebjer till Hibblekille, som ligger väster om där. Då gick där en man med ett par oxar. Hon tyckte det var något roligt krypp och tog hela doningen i förklädet. Så kom hon hem och visade mören det och sa: Jag har hittat sällsroligt krypp, så jag har aldrig sett sådant förr. Då sa hennes mor: Bry dej inte om det, utan gå och lägg det där du tagit det.

De sa att Junkebjer varje julafton stod på en pelare. Det var en gojke som en julafton skulle söka upp ett par hästar, som gick ute i marken. Han kunde inte finna dem utan gick upp på Gjun för att kunna se sej bättre omkring. Där han var där blev backen upphöjd och han blev intagen till folket där. Där var så mycket fint inne. Men han såg, att det var galet. Han började då att läsa på en psalm. Det tålde de inte, utan de började nypa honom. Men han fortsatte att läsa och läsa och till sist kastade de ut honom.

Göransson

[F. d. medmästare, Hagestad, Löderup. Inflyttad från Vilaby, Albo härad. – Omkring 80 år] Exc. vid 157

FOLKLIVSARKIVET LUND

Min bror var skogvaktare på Kiviks Esperöd [S. Mellby s:n] Han var ute en gång i skogen med gevåret med sej. Han skulle ju vakta skogen, för fiskarna var dukliga att stjäla bränsle. Han gick vid den sidan av Stenshuvud som vätter mot sjön och klättrade uppför. Han träffade då på en ganska stor

Stenshuvud

järnport som inte var riktigt stängd utan lite öppen. Han tog fast i den och skulle öppna den. Men det gick inte. Då fick han se en svart höna ligga framför den. Han blev häpen och vände och gick. Men sen ångrade han sej och vände om och tänkte, att han kunde ju skjuta. Men då fann han varken höna eller port.

D: o

Sjöjungfrun

Jag var så där en 20 år gammal. Vi skulle en morgon vid ½ 4-tiden gå för att se om hummorna. Jag var i sällskap med min far. När vi gått ett stycke på åsen, behövde jag förrätta naturbehov. Jag hade precis hunnit knäppa ner byxorna, när jag fick se något gust borta på backen. Det styrde rakt på mej där jag satt och jag såg att det var en kvinna. Hon var väldigt gran at klädd hade ablaget här och stora hängande bröst. Hon var omgiven av ett riktigt sken. Jag skrek

FOLKLIVSARKIVET LUND

på far, men när han kom tillbaka var hon försvunnen. Han hade inte sett något, fast han borde ha mött henne. Han sa, att jag inte skulle vara rädd, det hade varit sjöjungfrun, hon brukade synas på åsen [Kåse bergåsen]

Skogsnuvan

Stålgleg, Kåseberga [se sid. 146]

Det var en gång jag och ett par andra fiskare hade varit i Ystad. Vi gick igenom Sandskogen. Det var kallt på morgonen. Då hörde vi något som skrek, det var ett barn som låg på de nedersta grenarna på en gran. Vi förbjöd att gå och då fick jag se en kvinna, stor som en jätte, gå där barnet var. Jag sa till den andre: "Se, ni, den där går." Men de sa: "Bry dej inte om det, den har vi sett många gånger, det är bara "skogsnuvan" som ska gå och hämta sitt barn."

D: o

Gjörå

De talade om att gjöra åt hjälpte Nils Bengtsson. Han var fiskare här

på Käseberga. Vid den tiden, då kummorna voro ute; varnade gjädåt alltid med klappningar av årorna i båten, när storm var annalkande. Båten var ju uppdragen på land. Och likadant när de skulle sätta [garn] så de kunde passa på väderleken. - Det är bäst att sätta efter ål, när det varit storm och sjön har fällning, när den ligger sej.

D:o.

Skogsmannen

Det var i Vilaby. Min far var hos morbror och sydde. Hans hustru var död och de sydde till begravningen. Då fick de en kvällen se genom fönstret en som stå och högg på en al utanför gården. De trodde att det var en skogsfru och de skynda ut för att ta honom. Men då syntes där ingen. Det var snö på marken, men inte märken efter några fjät. Morbror kunde inte hitta mer än en hossa [strumpa] när han skulle ut.

Om morgonen satt hossan kring foppen på dricka karet.

Göransson, Hagestad

[se nid. 153]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Så kom

När de skulle så kom, skulle almelöven vara så stora som musaören

D:o.

För med sitt fagra skägg
lockar barnen utom vägg

D:o.

Det var lag att äldste sonen skulle ha gården

Per Hansson.

f.d. Lantbrukare, Hagestad, Löderup

[Född här och levat hela sitt liv. - omkring 70 år]

Byhorn

Den som hade byns horn var förman för byn. Hagestads byhorn kom till Lars Persson [kallad "Rige Lars Persson", 25 Hagestad, ägare till Äspinge gård, och antagligen har byhornet såväl som byhistan kommit dit] redan för svarta det.

D:o

Tre fåror i Tor betyder ett gått år.

D:o

Slulorna gå över kvastskaft.

När de skulle ta ut slutarna första gången på året skulle de gå över kvastskaftet. Och de skulle inte säga ett ljud. Det har mormor talat om.

D:o

Dräng lagar grissla åt Trollen.

Mormor talade också om att det var en dräng från n:11 som gått och vårat [gjort i ordning vårbraket] nere vid backen vid Sven Ols [alltså hög 14 Hagestad] ägorna var spridda och det n:r 1 bade jord därnere. Det var på de dagarna, när det var troll i backarna. Så låg där en grissla ute på backen och det snackade [=tala] därinne, om han ville laga den. Det gjorde han och det var ju lätt för honom, för på den tiden hade de träselar och de gick ofta sönder, så att de måste ha verktyg med sej ute på marken. Sen var grisslan nerkommen i backen men så låg där i stället en kaka bröd. Så va det: att han kunde gärna äta den, för den var av kondens bästa säd.

D:o

FOLKLIVSARKIVET LUND

Lärare Lindholm i Kåseberga berättar

—forts. från sid. 48—

Gå'a Nisse

En motsvarighet till goarvätta var gå'aNisse ute i husen. Var de goda vänner med honom kunde de tröska hur mycket som hälst, om nätterna fylldes ladorna igen. Då var alltid kreaturen i gott hull. Man satte ut på en tallrik till honom.

Hälsa nyårskung

Det var brukligt därhemma att hälsa nyårskung. Det var första nytändning efter jul — kom den innan Trettondagen räknades den icke utan då var det nästa. Man skulle akta sej för att se nyårskungen under takskägget d.v.s genom ett fönster eller så där; då kom man att slå sönder många kärl under året. Man skulle ta en psalmbok i handen och gå ut på trappan och säga:

Välkommen nyårskung och välkommen Herre
med flask och med bösten

och med gott korn om hösten
med ru [= råg] och med kärna
så vilja vi tacka Gud så gärna.

Med detsamma skulle man låta psalmboken gå upp och den psalmen som då föll upp skulle man lära sej så fort som möjligt.

Kreaturen på salt

Annandag jul skulle kor och hästar ha salt innan de fick sitt morgonfoder. Det var alltid plägsed i mitt hem.

Stjärngossar

Trettonafton gick de med en stjärna med sex ytterar. De sjöng en sång. Och så var de ofta lite förklädda.

Julklappar

Det var inte så tokigt om de julafton obemärkt kunde kasta in någon sak. Det var något fuffens, de skulle vara raska i vändningarna blevo de upptäckta, kunde det hända att

M. 455

FOLKLIVSARKIVET LUND

de fick mörj.

Trettonafton

Trettonafton skulle man alltid ha rägmjölsgröt.

Knut

Den 13. januari slutade julen. Tjugondedag Knut kör julen ut. Då skulle flaskorna tömmas och det sista bitarna av julgotterna skulle man då göra slut på.

Lekar

Det var pantlekar av olika slag. Man skulle läsa upp ett långt stycke. Sen skulle en annan läsa efter. Tog man fel skulle man ge pant.

En annan lek var att man skulle nämna ett ord. Sen skulle en annan säga ett annat ord som rimmade t. ex.:

Du är ett nöt.
[Svar:] Du kan få en stöt.
eller: Kan du göra något hyss
[Svar:] Så ska du få en hyss.

Pantlösningarna var av samma slag för alla leksar. Man skulle kyssa någon. Eller skulle man t. ex. "röra i grötten." Då ställde den sej mitt på golvet och rörde med handen och sa: Här står jag och rör i gröt, är det någon som vill säga om den är sött. Så fick vem som hälst komma bort och kyssa honom. Där var ingen blygsamhet i det fallet förr i tiden. Man fick stå och röra där, tills någon kom.

"Dra kavle" kommer jag i häg. Ett band bands ihop. Två fattade tag i var sin ända. De övriga höggo fast om livet på dem och varandra och drog. Det var alltså dragkamp.

Gus som dödsTyda

Två Gus till julen skulle vara fars Gus och mors Gus. De skulle vara ny stöpta och inte tända förut. De tändes varje gång med samma sticka och skulle alltid brinna samtidigt. Den vars Gus först tog slut, skulle först dö.

Pengar

Med detsamma man fick en peng, spottade man på den för att den skulle bli där.

Slitade pengar var lyckopengar. De skulle man ta vare på och inte ge ifrån sej.

Faddergåvor

Faddergåvor skulle man lägga hos barnet i vaggan.

Skatter

Såg man ett eldsken ute på marken sa de, att det var nedgrävda skatter där. Sådana sken stod ju still. De som rörde sej var ju lyktemannar.

Högarna stå på pelare

Skärtorsdagnatt stodo högarna på pelare. Det var somliga som fått förmåga att kunna se sådant där.

Gungby kom och pipa

Det var om Gungby kom och pipa. Högen stod på pelare och folket dansade innunder. Kom någon i närheten kom de ut och ville dyna. Men drack de, så

FOLKLIVSARKIVET LUND

Olika personer berätta

blev de förtrollade. Då var det en dräng som kom där förbi, men han tog hornet och red bort. Han kom att spilla ur hornet bakom sej på hästlanden och där brändes hål. Han red tvärs över fälten. Trollen följde efter men de var tvungna att följa fåren. Han kom hem så att han hann stänga porten för dem.

Odens jakt

Odens jakt, det var ju bara fåglar. Det har jag hört ofta om kvällarna. Men folktron var, att det var Odens hundar som åstadkom ljudet.

Se spöke

När de såg spöke skulle de så hastigt som möjligt vända ett plagg

De sista stråna

Var där några stån som blev kvar när man högg, var det inte så noga. Husbonden sa, att de kunde stå kvar där. Men om det var med avsikt vet jag inte.

Majgillet

Majgillet [= dansgillet under sommaren] började Kristi himmelsfärdsdag. Det var nere i Hagestad. Midsommarafton sjöngo de får ägg och de sjöngo psalmer då. Jag minns det var på ett ställe där ett par pojkar aldrig kunde bli sams. Där sjöng de då: "Se, hur gott och ljuvligt är, att bröder kunna samjas.

Mätta Tuve Lars

[Änka efter lantbrukaren Tuve Larsson Kösbov, Vallebyga. Omkr. 85 år. Hon är född i Hagestad, Löderuns s:n och flyttade hit först vid giftermålet.]

Midsommarafton skulle de binda ett band kring pionerna, för att de inte skulle blåsa kräftan i näsan på folk. Ja, det fick sin rätta dås, till det ruttnade bort.

D:o

Goavåtta

Julafton brukade de ge Goa Vätta öl eller Dricka. De slog tre gånger under bordet och sa:

"Det är tet dej och de dina
för att du inte ska skada mej och mina
Nej, hon fick ingenting annat.

D:o

Julafton och nyårsafton skulle de gå ut och slå dricka till tre träd av olika slag och tre gånger till varje träd. Det skulle vara ask, häll [=hylle] och avela [=äpple] träd. Jag har inte varit med om det precis, men jag har hört det. Det skulle vara för att de inte skulle bli blåsta.

Slå dricka till träd

D:o

Julafton skulle djuren ha så mycket de ville ha, hönsen skulle ha så mycket de ville. De satte ut en kärve till fåglarna. Juldagsmorgon fick de inte fora kreaturen förrän de varit inne och fått en stup och en bit mat. Annars kom inte kreaturen att trivas. Det brukade vi här till värtocksa förr.

Julkärve

D:o

De skulle inte elda juladagsmorgon förrän de varit ute och sett att någon annan eldat först.

Inte elda

FOLKLIVSARKIVET LUND

D:o

När de hade inhöstat skulle flickorna springa och stänga logportarna för att det skulle bli "gimmer" lamm [hon-djuret efter.

Tvinnorna stänga portar na

D:o

Brudfolket lade sej i en stång, som stod i stugan, så gästerna såg på. De brukade kasta ett barn upp till dem.

Barn kastas till brudparet.

D:o

Trollen kom upp till en gård för att låna klagot, för de skulle fira bröllop. Det skulle ha varit Jins Klaus gård i Klagstad. Kvinna var förveten och frågade om hon inte kunde få se, när de hade bröllop. Det skulle hon få lov till, men hon fick inte tala om det för mannen. När hon sen såg det, sa hon likväl till mannen att han kunde också se det. Hon satte armen i sidan och han såg genom hålet. Men då föll brudgummen av hästen och bröt benet av sej. Sen när de kom tillbaka och lämnade vad de hade lånat vars de

Trollen fira bröllop

mycket arga och sa, att så skulle de inte gjort för det hade hänt en stor olycka.

D:o

Lura målningar

Jag hörde om ett sätt att lura målningar. De kom ned på slätt bygden och brukade byta ut träälska mot ärter. Så var det en bonde som kom överens med en målning att de skulle packa varandras handelsvara. Bonden stampade i mått så där gick 3 ggr. så mycket ärter i, men målningen kunde trots alla ansträngningar inte få en ärta mer.

Lars Tuvesson, 4 Fröslöv, Vallebergs s:n.
[Lantbrukare. 57 år]

"Klausten"

Det var en gubbe, som gick här på arbete och som hjälpt som dräng på Tosterup. Han talade om Klausten [a. st. 46]. Det skulle varit någon på herregården som kommit till Bornholm. Han blev bekant med en flicka därinne, men sedan reste han hit igen och då skulle hon bunda dit en sten i sitt strumpband och slagit den

mot "Black" [= tornet på Tosterups herresäte]. Men stenen föll ner innan den nådde fram och och när den träffade jorden sprack den.

D:o

"Tellusstrig"

Nils Persson i Tågarp — han fyllde 76 år i år — talade om en logdans som han varit med om på ett ställe i Örum [Hörups s:n]. De båda spelmännen hade spelat upp en dans men sen kunde de inte sluta. De dansade de trötnade men spelmännen fortsatte. De ställde sej och tittade på dem och undrade varför de inte slutade fast det var svetta så det rann av dem. Till sist gick de in och talade om det för husbonden på stället. Han gick ner på logan och när han sag dem tog han upp sin kniv och skar av strängarna på fiolerna. Då först slutade de. Det sås då att de varit i "älvastrog". Det skulle vara någon slags trollmakt, som kom över dem.

Det var ett ordstäv, som man ofta hörde förr när någon var särskilt ihärdig med en sak: att han kommit i ett sådant älvastrog att han inte kunde sluta.

Anders Tuvesson, 4 Fröslöv, Vallebergs s:n.
[Lantbrukare, 53 år]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Bröllop

Det var en piga, som tjänade här, som var borta på ett bröllop. Hon talade om, att när det led mot att brudparet skulle lägga sej, löste de brudkronan, så den satt löst på. Sen skulle där dansa tills den föll av, då var det slut med dansen. Sen skulle ungdomen följa brudparet till sängen, som stod i ett annat rum. Herrarna skulle följa med brudgummen och flickorna med brudgummen. Sen skulle de kappas att klä av dem och till sist skulle de slappa omkring dem i sängen. — Det är många år sedan jag hörde det, och jag kan inte minnes vilken av pigorna som talade om det.

D:o

Medel mot rävar

När ravan ville komma i stallet skulle de binda en sten med hål i över hästen. För att själv skydda sej, skulle man sätta skorna en på var led [= en med klacken och en med tån inför]

D:o

Ugglelskrik som dödsvarsel

När de hörde ugglelskrik, sa de alltid att någon skulle dö: folk eller kreatur.

D:o

Det sista lasset

Det har brukats, så jag har varit med på det, att man skulle hurra när man körde in sista lasset.

D:o

Spökerier

Jag var upp till Sven Lars i Örum på kalas, när de bodde i den gamla gården. De hade fått en ny piga där. Vid 1-tiden kom hon till Silja, fru Sven Lars, och sa att hon var så rädd för det hade kommit in en höna med kycklingar i köket. Men Silja sa: "Bry dej inte om det där, det har jag sett så ofta." Så kunde den där hönan förvinna sätt som det var.

De sa alltid att det spökade i den gården. En dräng, som tjänat där, talade om hur han en gång, när de varit uppe på loftet och vägt upp säd, sett två rödhuvade pojkar. Sven Larsson, som stått vid sidan om, hade sett hur han blivit rädd och tillat bortåt dar och sagt: "Bry dej inte om det, det har jag sett så ofta." — Fråga Sven Larsson om det? Nej gör inte det, för han vill inte tala om det, han vill inte det skall komma ut, att det spökar i gården. Men

FOLKLIVSARKIVET LUND

drängen heter Sven Jönsson och bor borta i Helvigsdal.

En gång, när jag själv var där, hördes det som ett helt dragonregemente i sed igenom där. Det var vid 10-tiden på kvällen. Vi voro flera där och vi skyndade ut för att se efter. Men det fanns ingenting där. Det var i den nya gården.

Magnus Andersson, Löderup.

[F.d. lantbrukare i Örum [Hörups s:n], född i Örum, numera bosatt vid Löderups station 53 år]

Karna Palm berättade hur hon en gång sett nyöke. Hon tjänte i den gamla klockaregården, det var under [Löderups] tid, när han var klockare präst här. Så en natt hade hon varit i Valleberga och kom hem vid 12- eller 1-tiden. Det var i augusti månad och månljust. Hon satte sej på en bänk vid kyrkogårdsgrinden, som går ut till klockaregården. När hon satt där, sa hon, såg hon plötsligt hur någonting vitt kom upp ur en grav. Det gick och stökade omkring bland

gravarna. Till sist kom det bort emot där hon satt. Då sprang hon och smällde grinden igen men så säger hon för sej själv: "Men du är en riktig tosa, som sitter och skrämmer dej. Du har ju suttit så ofta här. Och hon öppnar grinden igen. Men då kom det med en förfärlig fart förbi henne, sa hon. Och Karna Palm var inte den som lät skrämma sej och hon sa också att hon inte hade varit det minsta rädd.

D:o

Det var i Måns Måns'gård i Örum. Jag tror att folket hette Åke Pers'. Ja det är en 70 el. 80 år sedan. De ha talat om det för mej därnuppe. Kvinnan hade dött men hon brukade gå igen och komma upp där. Till sist var där någon som var modig och tog ett lakan omkring sej och frågade henne vad hon ville. Jo, sa hon, jag har lämnat garn till skickning där och där — och hon nämnde namnet — och där är det ännu. De gick dit och det var som hon hade sagt.

D:o

Far berättade att Hans Olsson, han bodde på n:2 i Hagestad, en gång var på

FOLKLIVSARKIVET LUND

kulan [= supen] när han körde förbi kyrkogården. Han ropade inåt: Gå kväll far och mor. Men då kände han hur det blev alldeles fullt i vagnen och hästarna kunde knappt dra den. Men han sög ingenting. De knuffade och stötte på honom och dagen efter var han öm i kroppen och både blå och grön.

D:o

Bäckahästen

Erland Nils kvinna i Hannas — hon var då en 80 el. 90 år gammal — Talade om för mej att en gång kom en grå häst in i deras stall. Han var grann och fet. Vi la "holá" [= huvudstöd] på honom och körde med honom tre nätter och tre dar, sa hon, och rastade riktigt "döfvelbärga" [= djävulskapet]. Men så fick han "holad" av sej och då reste han. Han menade att det varit bäckahästen.

D:o

Kyrkohåla

Om Kyrkohåla påstå de att en kyrka stått där. Det var en bror och syster som blivit vigda ihop. Då kom en fågel in och sjöng: Evigt, evigt! Och så sjönk kyrkan. Jag vet inte om det är sant, men de ha påstått att de lodat där. De skulle ha bundit ihop 11 el. 12 höväller utan att komma på botten.

D:o

FOLKLIVSARKIVET LUND

Goanisse

Det var en bonde, som hade goa nissar. De brukade draga till honom från grannarna. Så kom bonden och mötte dem en kväll. Han tyckte att den ene hade för litet bass. Då sa den andre: Tycker du det är litet, han är ju född i går. Det skall bli mindre nästa gång. Och sen kom de aldrig mer.

D:o

Kristian Tyrann och prästen i Löderup

Gamla personer ha talat om, att Kristian Tyrann flätt en "grinig" tjur levande [grinig = en särskild färgskattering på huvudet]. Det var bara på ena sidan och så kastade de skinnet in på den andra och lät den ryngra. Tjuren skulle ha dött vid Grimsbacke [ätthög på n: Löderup] I Löderup fanns en präst som hette Ek. Han bannlyste kungen Kristian Tyrann red upp för en stenberg, och då ryckte där efter alla fyra hästskorna. Det skulle vara för att han var bannlyst. Han sände då folk

till Löderup för att döda prästen. Han gick in i kyrkan och trodde han var skyddad där. Men folket hopp i kyrkodörren och då gick prästen självmant ut till dem. Så dödade de honom. Han hade sagt att där skulle planteras en ek på hans grav, och om han blev salig, skulle eken grönska. Det var också något om att eken skulle grönska i hundra ~~år~~ år och torka i hundra år. Men det minns jag inte.

D:o

En "billgrenare"

Vet kandidaten vad en billgrenare är? Jo det var så att när gubbarna hade åldersvansgille brukade de supa så förfärligt mycket. Då tog de sej för att bestämma ett visst antal supar. Det var olika förslag: två, tre, fyra. Det blev fyra supar. Men då föreslog min farfar att de skulle ta en till, den femte. Ja, det blev de överens om, men då skulle de kalla den en billgrenare.

Viktor Billgren

Kyrkovaktmästare i Löderup - omkring 45 år.

Gloso

Otto talade om något, som sprang mellan benen på folk och klöfvade dem mitt i tu. Det sprang i dyngspåren. — Ja, gloso, sa han, det kommer jag ihåg nu, när kandidaten säger det.

Per Billgren

[Son till föreg. — 13 år]

Trollen

Hällestenen, kallas den stora stenen nere i ängen vid Måns Håkans [Löderup]. Otto talade om för oss att där dodde troll. Men under stenen låg en bibel, och när den kom bort, kommo trollen lös.

D:o.

Pelsa-Kitta

Otto talade något om en som hette Pelsa-Kitta, men det minns jag inte.

D:o.

Löderups kyrka

Jag har hört att hålet i valvet ovan för altaret [Löderups kyrka] var därför att det skulle regna ned på prästen, så att han inte glömde läsa bönen för de fattiga.

Viktor Billgren [se föreg. sida]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Per Lars' hushållerska berättar

[Anna, hushållerska hos mndantagsmannen Per Larsson 21 Hagestad, Löderups s:n. Hon har tjänat hos frammande i alla sin tid och i olika byar — 64 år]

Goavätta

Elna Anders Jeppes talade om att det var på ett ställe i Borrby, där Goa vätta vändes. Hon kunde ju gå över allt. Hon gick in mitt i natten till knesbonden, som hette Per och sa: Per, nu har din ko kalvat.

Jag har själv gett Goa vätta. Det var när jag tjänte hos Jöns [Jöns Jassarsson, ägde en gård i Borrby]. Där var jag i elva år. Varje julafton skulle Goa Vätta ha ett kvarter öl. Jag skulle slå det på olika ställen: i fähuset, i fåra huset, i kostallen, i kalvkättarna, hos hönsen och så där. Det är väl en 25 år sedan.

Goanisse

Det var uppe vid Nils Anders på nr 20 i Borrby. Där är sk-Ti i den gården, det är sant. Det var en karl som kom gående där. Ja, han var på kulan [= supen]. Som han gir där

miter han ett sådlass förspänt med två skator. Det var Goa nisse, som kom körande. God kväll sa han. Men han fick inget svar. Hälsar du inte din, svor han till. Och var ska du hän Jo, jep han, jag skall köra till den gamle drängen på (den stavviga gården)

När jag tjänte i Ö. Herrestad talade mannen om att det var på ett ställe där de inte fick uthöskat. De lät råvsorna och höjugorna i Gården när de hade slutat för kvällen, men om morgnarna kunde de inte finna dem. Där var råd över dem lagt, för när de sen höskade fann de dem igen när det blev kväll. Men så en gång fick höskemännen nys på att där var utsatt ett fat gröt i en hörna i logen. De tog skinnet av gröten, sen när de hade tömt fatet, gjorde de något fult i det och la skinnet över igen. Men sen fick de fort uthöskat. Ja, det var Goa nisse.

Glimmingehus

En piga som jag tjänte i tog med i Ö. Herrestad talade om att när de bar råd upp på Glimmingehus tog de mössan av för "jätten" ~~och~~ [en vildman-figur av sten] och då blev säcken

så lätt. Men så var det någon som istället satte
sin mössa på honom och han hade knappt
maktat bära upp säcken och när han kom
ner igen låg mössan på marken.

Hon talade också om att en gång
hade de flyttat jätten, men då blev där ett så-
dant oväsen i gården, att de måste sätta den
på sin plats igen.

Jätten, som ~~hade~~ byggt Stein-
ringehus, heter Ulvtand.

Noe skytt

Det var när jag tjänte till Mo-
ders Ols på 21 i Borrby. Jag var då en
14 år. Vi stod utan för grorten en kvälll.
Det var i september, det var så granna
väder och månasken. Så var det den ene
drängen. Si nu, säger han, nu är Noe skytt
ute, han har hundarna med sej. Det ven
så i luften. Det var alldeles ryskigt. Och han
har skjutit många troll.

Troll dödas av åskan

Det var en kvinna som talade
om ett äventyr på Bornholm. Hennes
man hade varit dainne och talat om det

för henne. Han hade varit ute och gått i
en skog och då hade det börjat åska så
ryskigt och han hade ställt sej under ett
träd. Då kom där ett gående och ställde
sej vid sidan om honom. Det var en gyss-
ling, han hade röd hatta på sej. Man-
nen hade börjat läsa "Fader vår" för det var
ju sån tjung åska. Och när han höll
upp så den där till honom: Pladdra mer
man, pladdra mer man. Rätt som det
var slog åskan ner jeresis vid sidan om
honom och slog trollet ihjäl.

Trollen tjuv

Mannen, som jag tjänte hos i
Ö. Herrestad talade om att i hans föräldras
tid hade det varit hull i en backe där. Där
har också legat en brydsticka vid den backen.
De kom upp i deras gård och lånte bröd,
det var när han var 8 år gammal. Det
var en trollunge som kom och ~~skrattade~~ sa
till honom: Ser ha ni det där borta i
backen. Men hon hade knappt sagt de
orden förrän hallkärringen kom och sa:

FOLKLIVSARKIVET LUND

Inte rista och inte flå
utan låna och lä' gå.

Trollen förbyta barn

Kvinnan där hade en liten glytt. Trollen tog den och lämna sin igen. Trollungen var så liten, så liten, som han kunde ändock tala. Där stod en bryggd och där låg äggaskal på rötter. [det använda malet] Ja de hade ju avbryggt. Och då sa gryssingen: Ähr jag så gammal och vis, som världen har stått har jag aldrig sett någon bryggt på ett äggaskal för. Kvinnan blev så förvånad över att han kunde tala. Det hade hon aldrig trott. Hon höll på att baka och hon tog gryssingen och satte den på grynsan och skulle föra in den i ugnen. Men då kom trollkärringen och sa: Här har du din glytt, lä' mej få min.

Trollen stjäla

Det var på ett ställe uppe i Ö. Herrestad. Kvinnan skulle baka och stod och öste mjöl från säcken i bakbä-

get. Det stod en gryssing också vid säcken. Men den såg hon inte. Då kom en kvinna in. Ser du inte den där stå och öser mjöl sa hon. Men då förvann han.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Trollen och vaktepojken

Så kyrkobacken i Borrby gick en vaktepåg "[vaktepojke] och vaktade. Så kom där upp en gryssing till pågen och bjöd honom ner i backen, för de hade bristvagille där. Ja, sa pågen, om de lovade, att de skulle släppa ut honom igen. Och det blev han lovad. När han kom ner i backen bjöd de honom på gröt. Och så sa de till honom att så många sked gröt han tog, så många ~~mans~~ styrka skulle han få. Han tog 12 sked gröt och fick 12 mans styrka. Där var de som hade sett honom. Han kunde sätta vagnen under ett helt lass med säckar och lyfta det.

Trollen dansa

Det var i 43:e gården i Borrby. Det var innan Anders Ols töser flyttat in och de höll på att stäla där. Då var där en som

M.455

gått förbi där en natt vid 12-tiden. Och då var där hjastint. Men det var ingen som bodde där. Han gick upp till länsen för att se efter. Och då fick han se att det var pysslingarna som ställt till dans. De bodde i backen som går vid sidan om där och ända upp till Tudeskär.

Kristen kvinna ger barnmorskehjälp

De talade om, när jag var i Ö. Herrestad att det var en dräng som kom ridandes till en barnmorska och ville hämta henne till Stenshuvud. Det var en pika där, som hon skulle förlösa. Hon var kristen och skulle ha en kristen barnmorska. Men hon ville inte följa med. Men drängen sa, att hon fick tvunget, och han måste lova henne att hon skulle komma hem ordentligt. Hästen han red på var så hög, men när hon skulle sätta sej på blev den så låg. Drängen, han var också kristen, sa, att ifall de bjöd någonting på henne, skulle hon inte bry sej om det. Hon fick ett helt föklädе med hxyllsjön. Drängen, som följde henne hem igen, sa att hon inte skulle ~~fästa~~ eld på den utan lägga hela förklädet på bordet. Det gjorde hon och om morgonen var det fallet av silvermynt.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Spökerier

Det var en som hette Sven Stjärting, som gick igen. ~~igen~~ Hans käring gick också igen. Det var i Ö. Herrestad. Hon stod vid altaret i kyrkan och han stod vid en sten på kyrkogården. Så var det skräddare på ett ställe och sydde. De hade lovat pigan och pojken om hon ville gå ut och bära Sven Stjärting in och lägga honom på bordet. Hon var modig och gick. Här kom hon ut till honom så han, att hon skulle bära honom mycket grant. Men först skulle hon gå in till kvinnan och fråga om hon ville förlåta honom. Hon gick in i kyrkan och bort till henne, där hon stod. Men hon sa nej. Så gick hon ut till honom igen och bar honom in till skräddarna. Men när hon kom in ränte skräddarna ur stugan. Så kom prästen och ma-

node dem i jorden båda två.

Det var en som gick upp på kyrkogården i Ö. Herrestad och krävde en som var död. Men det gjorde han inte mer än en gång. Han blev slängd så långt, så långt, att han knappt kunde hitta hem igen.

De talade om en gårdfogden i Ham mentög att han sålt sej till fan. Han skulle ha skinnet av honom, när han var död. När han så dog lät prästen bära in hans kista i kyrkan och ställa den vid altarskranket. Det hade lejt en skomakare att sitta innanför skranket och se på. Prästen hade sagt till honom: Där är mycket som kommer att gå över dej, men det skadar dej inte. Skomakaren hade ljus tänt hos sej. Klockan 12 skulle de komma. Och då kom de. Det var många och de tog locket av och började. Han kunde se hur knivarna gick. Sen hängde de skinnet

på skranket. Men då passade skomakaren på att sticka en syl i skinnet och dra det över till sej. Sen försökte de få skinnet igen. Den onde förskrapade sej till prästen också. Men det gick inte. Och mannen som jag tjänade hos i Ö. Herrestad sa att skinnet skall hänga i Lunds museum med naglarna på.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det skall vara två fröknar som köra med karlt på Gärsnäs [herregård]. De bevaka en skatt.

Det var en dräng på det stället där jag tjänade i Ö. Herrestad. Han hade ställ kväll och skurit vigrar. Då fick han se två fröknar utan huvud. Han slängde allthanman och sprang hem.

De säga också att det skall gå en vit dam i trädgården. [Gärsnäs]

Bäckahästen fanns i bäcken som Bäckahäst
går förbi Borrby gård. Det var några glyttar som skulle ride. Han segnade ner och blev så

liten, så liten, så de kunde komma på. Men sen blev han så hög, så hög och alle glyttarna föll av.

Spökeri

Det var en man som en kväll kom gående förbi n:r 20 i Borrby. Där var ett fasligt stort dike vid sidan om vägen. Då var det för honom att bykas två kärror som stångades. De körde ihop med hornen. Där tog en bra törn, så han åtte med det samma blev han utskuffad i diket.

Det var en brydestia i Ö. Herrestad där de sa, att det bröt varenda natt.

Goavätta Gus

Min far fann goavätta-Gus av sten. Det var i Borrby. De voro svärtan som julgrans-gås och röda. Där syntes en riktig veke i dem.

Vårtor

När min far var död, tog jag en knappnål i hjärtsen och stack i vårtorna. Jag hade rent fullt med sådana. De försvann alla utom en. Den hade jag glömt att sticka i.

Per Larsson berättar

FOLKLIVSARKIVET LUND

[Undantagsman, 21 Hagestad, Löderups s:n. Född i Borrby. — 85 år]

Jens Grim och prästen i Löderup

De talade om Jens Grim eller Vallamannen att han for hit [Löderup] och flådde en tjur till håltan och kastade skinnet över honom. Prästen red ut till honom ~~på~~ på Vallen, det ligger vid Tosterup, och bannsatte honom. Han träffade honom på trappan och ritade en ring runtom kring sej, så Vallamannen icke kunde göra honom någonting. Men var Vallmannen trädde vecklades gräset under hans fötter. Han for då hit och dödade prästen. Han blev halshuggen på en sten som stod i kyrkan, ända till 63. Där syntes tydliga blodstrimmor på den, det har jag själv sett. Och dörren fanns där också, som de hade huggit på. Prästen hette Ek och han hade sagt att de skulle plantera en ek på hans grav och att om den grodde så skulle han komma till det goda. Och du har väl sett

den gamle eken på kyrkogården.

Det var Kallamannens syster som regerade. Hon kom ner med en krigshär och skulle lägga gården öde. Men då skötte han sej, han satte sej på en beutfjärding. Och de hittade det enda låret ända borta vid Ystad.

Han hade så många krigare, att de kunde stå i två led från Vallagården till Ystad.

Nermanade

Ek manade en människa ner. Hon hette Jerrestads Jeppa, hon reste sej upp ur jorden och ställde till ont. Hon kunde komma upp genom brunnarna. De ser sliv vigo ut Jeppa, sa de till henne. Jepp jepp, sa hon. Hon gick till nattvarden och så tog hon oblaten hem och gav till kreaturen. Så gingo de till prästen. Och hon måste dit. Hans befallde sin dräng att ta sina hjuletar och så måste hon gå och bära. Sen körde han till Kyrkohåla och där manade han henne ner och satte en ekpåle i.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det skulle inte ha varit så länge sen, så stod där ett grått bundet vid Kyrkohåla. Då hörde de hur det sa nere i jorden: "Rocka [skaka] bra gräss, rocka bra gräss." Och de var kvicka att få hästen ifrån.

Kyrkoherde Noveni i Borby manade ner en. Det var en barnsängskvinna som gick igen. Han tog kyrkovärden med sej, men han fick inte gå med in på kyrkogården utan skulle vänta utanför. Så gick prästen till graven och där manade han ned välnaden.

Spöken

Pastor Gjöstedt på Hagesta borg tog ett par av stenarna rätt ner för Sven Ols [gånggrift] Han skulle ha dem i lå'gårn. De sa att det inte gick för sej, men han tog dem ändå. Då började kreaturen att tjöla och föra sådant väsen om nätterna. Han gick ner för att se efter, men då lågo de stilla. Till sist tog han dit stenarna igen. Och sen blev det tyst.

Kyrkklockan i Borrby

De talade om att de skulle ha en kyrkklocka i Borrby över till Danmark för där var ett sådant överljud i den. De hade många par för den men de kunde inte få den över markaskälet [= gränsen] mellan Borrby och Hörup. Men omigen kunde ett par hästar lätt dra den. Sen fick de lova att sätta en blynagel i.

De dödas julotta

I Borrby kyrka hade de sett att det julnatten, vid 12-tiden, hade varit tänt till ottesång. De hade sett prästen, men de hade inte hört ett ord.

Stavsbacke (Löderup)

I min morstid hade Stavsbacke [ättehög, nr 11 Löderup] stått på "sulor" [= fötter] och där dansades och var tänt. Hon var född 1806. De hade gått och beskådat det, men inte gått han där.

Nu ha inte trollen någon samling mer, för horn och pipa har tagits ifrån dem.

Det var någon backe här [Hagestad] där de tog en piga, som gick och mjölkade.

Den långa dansen

Den långa dansen har jag varit med på. Det var i Borrby. Vi tyang två och två och hade mat och bränvin med oss. Varenda en vi mötte skulle vi bjuda på och så yelades där och tralladés.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Vårtor

Ingemar talade om att de skulle ta lite' av huvudet av en ål och fila på vårtorna. Så skulle de skära ett äpple åtskilj's och lägga det där av ålen i det och så lägga äpplet under en sten el. någonstans där det inte var någon som vistades. När äpplet ruttnade för vanns vårtorna.

Slå salt

När de skulle börja i marken, skulle de slå salt över hästarna.

Trevnad i hemmet

Om det inte är trevnad i hemmet, trivs inte kreaturen heller.

"Laustocken"

Om man vill ha "laustocken" till läkemedel skall man binda en "sockatråd" [ulltråd] om den midsommarafton.

Taklök

Taklök är bra att lägga till tänderna.

Kardborr

Burrar [kardborr] skall vara bra för ohyra.

Olle Bull

Olle Bull hade lärt spela av näcken.

Lärare Lindholm i Kåseberga berättar

forts. från sid. 164.

Lykkegabbe

Det var en kvinna i Ingelstorp på nr 39. Hon har själv talat om det för mej. Hon skulle köra till Lyckorp till möllen. Det hade varit vindstilla länge och där var en vattenkvarn. Det var många som skulle ha malet och hon kom inte att köra hem förrän det var kväll. När hon kom bort emot Toskrup till blev hon vilse. Men då syntes en lyktgubbe och hon bad honom lysa sig och kastade en halvannan styver till honom. Han följde henne till Knappsdala, där ränte han ut i ån och försvann. Men då var hon på nära hemmet. — Jag försökte förklara för henne att hela vägen var ju kantad av stora stenar och där låg ju väldiga massor av kol, som i den fuktiga väderleken bildade gaser. Men vid Knappsdala var det slut med stenarna, men där var ju istället vass vid kanten av ån.

Varulven

Varulven eller Tassen, som de säga,

är det många, som påstått sej ha sett. Han skall likna en hund, men går på tre ben. Det säges att om modern kryper igenom en fölhamn, för att föda lättare, blir barnet varulv eller mara.

Maran

Det var en gubbe, Nils Clausson, i Ingelstorp, som talade om för mej att han varit mycket utsatt för maran. Men så hade det berättats för honom att han skulle sätta något i nyckelhålet. Det gjorde han och så blev han av med henne. Men han glömde det en gång och då blev han bekommen igen. Man kunde på något sätt stämma maran till mötes, men jag har glömt hur det var. Om man hastigt vaknade, innan hon hann försvinna eller något så där. Men jag minns bara han sa, att han sagt: Kom till mej på söndagsmorgon i stallet. Om söndagsmorgonen när han stod och rykkade kom ett fruntimmer in till honom och ställde sej vid stalldörren. Han kände henne, men hon blev tyst och då förstod han vem hon var. Och då sa han till henne, att nu kun de hon gå igen men hon skulle lämna honom i fred. Och så blev han fri från den.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Barnsängskvinna

En barnsängskvinna fick inte gå över vägen innan hon gått i kyrke, för då kunde det hända att barnet blev bortbytt. Det aktade man sej noga för. Hon gick heller aldrig under den tiden till ett främmande ställe.

Stål i vagga

Det skulle vara något slags stål i vaggan innan barnet var döpt. Det fick inte dröja länge innan det döptes.

Kyrktagning

När hon skulle resa till kyrkan för att kyrktagas, så innan gick ut och satte sej på vagnen gick hon och knäböjde vid vaggan och läste "Fader vår". Och likaså när hon kom hem igen, innan hon talade med någon annan.

Gudmor

Gudmoren skulle täcka mycket noggrant efter prästen, då skulle barnet få lätt för att fatta.

Dopvatten

Det var inte ofta för att att barnet döptes i hemmen, men då fick inte vatt-

nek slås ut utan hållas på askan.

Innan kvinnan blev kyrktagen fick inte barnets plagg vara ute efter solnedgången. Iakttages väl föreskrift än.

Det var någon sägen om en kvinna som skulle tagit sitt 3 eller 4 månader gamla barn utmed sej, när hon skulle höska och lagt det ifrån sej. Då skulle det blivit förbytt. Det värkte onaturligt.

Namngivning

Den tiden var det givet att första barnet [i varenda namn] som var en pojke skulle ha namn efter farfar, första flickan efter farmor, andra pojken namn efter morfar och andra flickan namn efter mor mor.

De sa, att de inte skulle uppkalla någon efter den och den för han varit sådan och sådan. De menade att barnet då skulle bli likadant.

Om barnet skrek, när det döptes menade man på det blev en duglig sångare.

Lyten

Det var en av mina syskon som hade fått vad de kalla för skrikelyte. Det

FOLKLIVSARKIVET LUND

började regelbundet att skrika vid en viss tid på dagen. Vad som sen tilldrog sig minns jag så tydligt, fast jag fick inte veta vad det betydde förrän sen. Mor erinrade sej att hon blivit skrämd. Hon hade suttit i trädgården när vår katt hade kommit hoppande över planket föföljd av en hund. Sen en gång satt katten bort i förstugan, mor gick bort och klippte honom i örat, så det kom några droppar blod ut. Sen skar hon sig i fingern gav sen barnet både av kattens och hennes blod. Jaa, det var ju endast ett par droppar. Och det blev tyst sedan.

Jag vet ett annat fall, att ett barn fått en fläck på pannan som ett körsbär. Det hade fallit ett bär på modern. Hon tog en droppe blod från sej själv och lät barnet få och strök med ett körsbär över fläck. Och barnet blev bra. — Jag vet inte vad jag skall säga om det. Att det hjälpte är jag ju viltne på. Men man får väl skylla på tillfälligheten.

Som medel mot skäfer skulle

de ta av barnets egen urin och ge det 9 dagars i rad, en gång varje dag. Det har jag själv sett mer än en gång att de gjort.

Utslag ansågs också som en lyte-sjukdom. Det kom genom att modern rört vid något obehagligt.

Det var på ett ställe ett barn som skrek och skakade med lemmarna. Modern hade krupit över en länim. Det var ju på gamla byggnader så att ena halvten av logporten var delade i två delar och den undre hade varit stängd och hon hade krupit över den. Barnet fördes naket över länimen på samma sätt som hon krupit över.

En havande kvinna deltog icke gärna i slakt.

När ett barn föddes med harläpp sades det bero på att modern sett någon hare. Ett av mina barn hade en skåra i läppen - det blev ihop sytt sedan men min hustru hade icke sett någon hare.

M. 455

FOLKLIVSARKIVET LUND

Efter 40 års ålder hoddes man inte kunna få något lyte.

Förr i tiden hade man ju sand på golvet och halm i sängarna. Hände det att ett på sta kommit att ligga i kors sa man att det snart blev dödsfall i släkten. Dödsvarsel

Och de säg en person låg i dödskamp länge liksom han inte kunde dö, hodde de att om någon var så ondig att han vågade slå den döende med ett halmstå tvärs över pannan, skulle han dö genast. Dödskamp

Man skulle noga giva akt på, när en grav blivit grävd om den fallit igen vid ena sidan, då skulle det inte dröja länge förrän det snart blev dödsfall igen. — Kunde lätt hända att ena sidan föll igen, om graven grävdes lätt intill en annan likstad, så jorden var lösare där. Dödsvarsel

[forts på sid 210] i avsk

Sissa Måns Kristoffers berättar.

[Änka efter Lusägaren Måns Kristoffersson, Flagestads mosse, Löderups s:n. 87 år]
Född här och levat hela sitt liv här.

Goavätta

Det var bra, där Goa vätta vändes. Därför tordes de inte slå ut hett vatten för då skällade de Goa vätta. De slogo alltid ut öl vid bordändan och satte mat, en liten bit kött och bröd, på golvet. De sa:

Detta ger jag dej och dina
för du ska inte röra mej och mina

Det var julafton de gjorde det och maten kunde vara borta om morgonen.

Goasisse

Helgdagshvällarna skulle de ge Sisse, annars drog han ifrån dem istället för till dem.

Slå öl till tråd

De gick ut och slog öl eller mjölk till hållen [= hyllen] för de sa, att den bläste något dåligt på dem. Ja, de slog också till andra träd, om det var några gamla askar där, hällde de till dem också. Det var vid julatid.

Kreaturen få öl o. mjölk

De slogo öl och mjölk ihop och gav kreaturen juladagsmorgon. Det var för att de skulle trivas.

De dödas julotta

Det var en som juladagsmorgon skulle gå till ottesång, men så var det för tidigt. Det var de döde, som var uppe och höll ottesång. Hon kom in i vånghuset [= vapenhuset]. Där mötte hon de döde. Då var det en kvinna, som sa till henne: Hade jag inte varit din gudmor skulle jag bitit näsan av dej. Hon måtte rygga sej ut och låta kluten falla. Det var för att de inte skulle göra henne någon förhet [= skada].

Spöken

Anders Börjesson kom förbi kyr-

FOLKLIVSARKIVET LUND

kan en kväll. Han var full och sa: Go'kväll far och mor. Och då kom det någonting och hängde sej på ryggen på honom.

Akta sig för elfer inte

Juladagsmorgon skulle man gå till någon värme förrän man fått en bit mat och tvättat sej. Det var brukligt, när jag var lill Per Mats [Hagestad]

Lekar

De lekte "prega skomagarens ya ud" [sticka skomakarens öga ut]. Då skulle två karlar – det var husbonden och drängen – ha en käpp mellan låren och hålla med händerna i käppen. De skulle stå bakefter varandra och framför dem skulle stå ett ljus. Den bakerste skulle försöka släcka det och det skulle den andre hindra.

"Slå farmors ya ud" gick till på det sättet att ett ljus fästes på dörren och det skulle någon med förbundna ögon försöka släcka genom att kasta något på det.

De lekte "ta gumke". En skulle ha förbundet ögonen och försöka ta de andre.

FOLKLIVSARKIVET LUND

När vi var borta och kardade lekte vi pantlekar. Vi lekte att en skulle vara skomakare mästare. Han skulle stå framför de andra och göra allt som en skomakare kan göra och det skulle de andra göra efter. Men si kom de till att skratta, för de tyckte det såg så roligt ut. Men glömde de då att göra det fick de ge pant.

Som pant gav de skor eller förkläde och de brukade säga, att mant tog de kläderna av dem. När de löste panterna skulle de kyssas. Något var, att de skulle "plocka persilja". Då skulle dl gå precis som de plockade något på golvet.

Lära sig trolla

De talade om att de skulle gå nio gånger kring kyrkan och blåsa i nyckelhålet varje gång. Det var de som skulle lära sej konsten, lära sej trolla. Det var ett håll borta vid möllan, Erik Pers

"Ettlagt"

hette de, som kunde trolla. Till M[illegible] O[illegible] hittade de en hare i gödselhögen. Den tog de och dekte och skickade ~~till~~ en bit till P. M. – kvinnan där var dotter till M. O. Hon blev konstig av det. Haren var slängd ut för dem och det skulle Erik Pers ha gjort. – Det var o[illegible] nå'n jag tjänte hos P. M. Det var andra av nygifta konen också, som var konstiga.

Bäckahästen

Bäckahästen vändes till P. M., det var däröfver som kvinnan alltid var sjuk [samma som föreg.] De såg honom inte, men de hörde hur han sprang på gården. Om morgonen kom hon ut och då blev hon rent från förståndet.

De talade om bäckahästen, att ju fler som ville sätta sej på, ju längre blev han.

Lyten

Det var en som hette Bolla, som kunde läsa bort skäfer. Hon tramp[illegible]de barnen på bröstet.

Mot skäfer skulle de ta jord ifrån någon grav, som de skulle sova på.

Om barnet hade skrikelyte skulle någon stränga modern, när hon gav di och hon skulle ge dem di sen också. Och det hjälpte ibland.

Ringormar skrev de bort med en knappnål, som de stötte rätt med runtomkring. Far skrev ofta på glyttar [=barn] som de kom hit med.

Döda tagg vid sjukdom med sig.

Om någon hade något fel, skulle han ta något han haft på sej, ombundet eller så, och lägga i kistan och bedja liket: Ta mitt fel med dej.

Vederlekssmärke

Om det blåste 40 martyrer, så blåste det länge sen och då blev det ingen lax.

Löderups kyrka

De sa att kyrkan [Löderup] skulle byggas vid de stora stenarna söder om landsvägen borta vid mållan [sten dös på n:o 2 Hagestad] De hade kört mycken sten dit men den

slapp bort om nätterna. Till ett annat ställe. Och då måste de bygga kyrkan där istället. Men ett par stenar blevo kvarliggande.

Jätten Finn

Det var en som fått en jätte att bygga en kyrka. Men så skulle han gissa hans namn. Mannen låg på en backe och hörde då jättekvinnan sjunga för sin son:

Vyssa, vyssa liten Kinn
rätt nu kommer Finn
fadern din
med sol och måne att leka med
och kristligt mannablod att dricka.

För det skulle jätten ha. Men så gatte [= gissade] mannen hans namn. Han sa till honom:

Finn,
sätt den siste stenen rätt in.

Och då blev jätten galen, han tog den siste stenen och slog till något och det kunde de sen inte laga. För det stämde inte där. De hade lagat det många gånger, men det blev alltid igen.

Dräng lagar grissla åt Trollen

De talade om någon backe, att de hade kastat upp deras "ugntöj" [bakredskap] till en dräng för att han skulle laga dem. Han gjorde det och sen tog de dem igen. Då hade de kastat upp förkaka och sagt att han behövde inte vara rädd för att äta den, för den var av bondens bästa säd.

Trollen för-byta barn

De talade om att det var på ett ställe, där de kom och tog ett kristet barn och lämna sitt eget. Men kvinnan tog barnet och skulle kasta det in i ugnen för de drogs med att baka. Då kom Trollet och sa: Det hade jag aldrig vänts göra vid ditt barn.

Hälsa nyåret

Nyårsafton skulle de hälsa Nyårshung, om det var månaljust, så man kunde. Man gick ut i dörren och sa:

Välkommen Nyårshung, välkommen Herre
med fläsk och med bösten
och med gott korn om hösten.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.455

Lärare Lindholm på Kåseberga berättar

[forts. fr. sid. 201]

Tagalik under fotbladet

Folk sa, att det första lik en person såg, skulle man ta under fotbladet, det var det högra, innan man såg det i ansiktet. så skulle man inte bli rädd för lik.

Döda taga sjukdom med sig

De talade också om att en sjuk kunde ta något litet plagg, en näsduk eller så, som han strukit det sjuka stället med, och lägga det hos den döde och be honom ta sjukdomen med sej.

Själaringning

Var det en person som icke var uppåt, jag tror 20 år, började man att ringa vid ½10-tiden, var det en äldre vid 11-tiden. Ringningen skulle vara i det närmaste en timma. Var det yngre personer, skulle de börja med den lilla klockan, var det äldre med den stora. Skillnaden var ju bara de första slagen. Förr blev alltid ringaren bjuden på begravning, ty han har betalt för sitt besvär.

Graven grävdes dagen förut och familjen omberörde själv grävningen. Gästerna kastade igen den efter begravningen. Det har varit vanligt till de sista åren.

Själamässa

För begravs självmördare i bortersta hörnet av kyrkogården. De skulle inte begravas förran solen gått ner.

Begravningstal

Det var nyckel att tal alltid skulle hållas vid begravningar. Det var innan liket fördes till kyrkogården. Vanligtvis var det läraren som höll talet. I Jägelstorp brukade i min barndom byggmästaren göra det. Han hette Lövgren och hade varit soldat.

Kistan fördes ut den vanliga vägen. En gång var jag på begravning, där dörren var för trång och då tog man ut den genom ett fönster.

När kistan bars, bar den när-

FOLKLIVSARKIVET LUND

måste släktingen till höger vid huvudet, sedan till vänstra vid huvudet, sedan vid fötterna och de avlägsnaste eller främmande i mitten. Det bruket bibehålles än.

Tom plats för den döde

De berättade, att den plats, som den döde under livstiden brukat ha vid bordet, skulle stå tom under begravningsmiddagen. Det skulle påminna om den som saknades. Men det bruket hade säkert icke iakttagits under de närmaste generationerna.

Pesthyrkogård

1858-59 var här pest på Häseberga. De dog då döda begravos på pesthyrkogården i socknen. Jag minns att man förr kunde se gravkullarna. Det var visst 5 stycken.

Slakt och månskifte

För att köttet skulle bli bra i saltningen, skulle slaktningen ske vid bestämt månskifte. Om det var i ny eller nå har jag glömt, men det iakttogs under min uppväxttid.

Rackare

Om en häst skulle slaktas eller en hund eller katt avlivas skulle rackaren göra det. Kastrering skulle han också utföra.

Rackaren fick inte komma förbi första bjälken utan fick slå sig ned borta vid dörren på förmaksbänken.

Nattman var ett finare namn på rackaren. Det kunde man t.o.m. säga till honom.

avsnitt fortsätter vid 202 här

FOLKLIVSARKIVET LUND

Olika personer berätta.

Jens Grim och prästen i Löderup

Far talade om, att Jens Grim fått en levande hjus i Löderup. Han hade slagit ihjäl prästen. Men till sist lyckte systern, att det var för galet och samlade krigsfolk för att förstöra Vallen. Men då satte han sej på en kruttjärding och flög i luften.

[Klyckovaktmästaren i Torkinge.

Trollen förbytta barn

Det var på ett ställe som trollen bytt barn. Pysslingen, som de fått åt för får ligt, och de visste inte hur de skulle kunna bli fri från honom. Så frågade pigan honom hur länge han skulle vara där och han svarade, ända till det blev så fattigt att de måste sälja kistenyhlarna för att få bröd. Då sa pigan en gång till pigan, så pysslingen hörde det: Du får gå och sälja kistenyhlarna, för vi ha inte mer

bröd - men då skrapade pysslingen.

D: o

Bäckahästen

Det talade om bäckahästen eller åhasen. Far hade hostol [huvudstol] på honom och skulle rida, men så såg han, att det var galet och skäppte honom.

Det var en bonde som fått hostol på honom och körde med honom en hel dag. Han torde inte ta hostolen av om middagen. Om kvällen ställde sej bonden bakom ett le och krängde av hostolen med en käppkrok. Men då slog hasten till le't så det gick sönder och rävade därifrån

D: o

Glimmingehus

Det är en jätte som byggt Glimmingehus. Det var någon som skulle giva sin hans namn, innan han satte den sista stenen i. Han gick förbi backen, där jätten bodde och där hörde han hur flyttarna sjöng att deras far skulle komma hem. Far säger Pil, sa de. Då gick mannen till jätten, sa sa hans namn. Men jätten blev då så djävlig, att

FOLKLIVSARKIVET LUND

han förstenades helt och hållet och står utanför slottet [vildman-figur av sten.]

Drängarna brukade hänga sina matsäckskoryten på "knäckhatten" på honom. Där var en piga som blev förtretad på det, så hon slog den av. Men hon föll död ned.

D:o

Kyrkklockan i Kärrstorp

I Kärrstorp var det en klocka som flög ut i mossen. De hade ringt med den innan den var invigd. Det var omöjligt att få upp den, men så var det någon som fann på att en hel hop drängar skulle dra upp den med de fick inte säga något under tiden. De hade den ända uppe över kanten, men så var det någon, som tyckte att sleb brann. Jösses, det brinner i Bjärsjölagård, sa han. Och då föll klockan ner igen.

D:o

Kyrkklockan i Nedraby

De skulle flytta en klocka från Nedraby till Övraby. Men de kunde inte dra den längre än till gränsen. Då skulle de föda upp ett par stutar på bara mjölk och de skulle vara tvillingar också. Men så hade pigan slått och spillt ut mjölken för den ene och gav honom det tillet vatten. När sen skulle försöka att dra klockan maktade de ändock inte och det var någon som sa: "Den ene tjuren är för svag, för han har druckit vatten.

D:o

De talade om en annan klocka att de inte kunde få henne över gränsen, förän de hade ringt i den andra klockan. Den skulle liksom ringa henne välkommen.

D:o

Kyrkklockan i Smedstorp

Det var en kyrkklocka i Smedstorp, som de skulle föra bort, för den hördes så långt. De sa, att när de kunde höra klockorna över sjön hade de lov att ta dem. Men de de kunde inte få den över gränsen förän de gingo bort och ringde med den andra klockan. De skulle bö [=bedja] adjö med varandra.

Karna Jönsson
Ö. Ingelstad

FOLKLIVSARKIVET LUND

Gjungby horn och pipa

Det var en backe vid Gjungby, där Trollen bodde. Kusken på gården vågade rida dit. Då var backen upplyft och de dansade under den. Han red dit på en hingst. Så var det en som kom ut och bjöd på konom. Han tog hornet och pipan och red bort. Men han kom att spilla några droppar på hästen och där stod skinnet av. Han red över plöjningen, men pysslingarna måste springa längs fårorna. Han kom in i stallet och de följde efter honom. Men de kunde inte göra något, efter som det var en hingst, och han sparka och slog. Men så kom kusk med en lykta. Och det var hans födelse. Både häst och karl de dog. Men horn och pipa fick de inte utan dom finns där ännu. De ha sagt att Gjungby skulle bli den rikaste gården, om de lämnade sen igen, men annars skulle den bli den fattigaste och brinna tre gånger. Och det har den gjort. Sen ha Trollen försvunnit.

Anders Svensson
[Hagestads backar, Löderups s. n, omkring 80 år]

Slå fräsken på korna

Det var ett hål i Löderup där de sälla fräsken gå korna påskadags morgon.

D:o

Gjöteri

Jag hade i sällskap med min mor gått till Ola Ols, de skulle bryda hör där om kvällen. Men jag skulle gå i skolan och gick ensam hem. När jag kom vid märgelgraven vid Alberts hög, var det som ett fruntimmer gått nere i graven. Hon hade för mej att tycka en grå ytterrock på sej. Jag trodde att det var någon och jag skulle till att kalla, men så tänkte jag att det inte var vårt och fortsatte att gå.

Bengta Anders Svens'
[Gift med föreg. meddelare.]

Den långa dansen

Jag har varit med att dansa den långe dansen en gång, då var jag 13 år gammal. Det var här i Ingelstorp. Pingestaftn gick de och sjöng för ägg och sen hade de gille två där i rad. De sjöngen

vanliga visan: "Godafton om ni kenna är." Drängarna och pigorna var för sej själv och här var bara de yngre. Det var inte meningen vi skulle sprungit den långa dansen, men så lyckte kvinnan på stället där vi var, att vi skulle göra det. Vi hade en spelman som hette Mårten Spel. De äldste pojkarna körde honom i en rullebår. Sén kom vi andre efter två och två. Vi började i den gården, vi skulle ha gille. Sén dansade vi på den närmaste gården bi kom till ett par slag. Sén när vi kom till gillesgården igen hade några som inte voat sej av att följa med, rest kärvar[-] runt kring en höstjuga. Sen dansade vi omkring det. Fast det blev mest omkulldansat.

Karna Per Svens, Ingelstorp
[57 år]

Sosnisse

Jag tros att det var fretton-afton som de skulle tåla till alla glugg-

FOLKLIVSARKIVET LUND

gar i längorna för att inte goa nisse skulle komma ut.

D:o

Jag och några kvinnor till voro och ler-slogo ett hus. Då satter där språkar i ena hörnan i leret. Jag vet inte vad det skulle vara för. Kålar i ett nybyggt hus

D:o

När de satte timran på ett hus bade de bränvin. Och sen skulle de slå både flaska och alla glas de använt i tu[-tjönder]. Det skulle vara för att där skulle bli tur i huset. Timmergille

D:o

Det skall inte vara bra att lägga nyckeln på bordet. Lägga nyckel på bord

bok I avslut avskr. på sid 116
bok II börjar i avskr. på sid 116!